

DET NY MERINO #72

KVINDER OG TEKNIK ER LIGESOM OLIE OG VAND

Hvordan kønnede diskurser, myter og stereotyper former og påvirker studievalg

STINE NYGAARD JENSEN SEPTEMBER 2022

PRÆSENTATION AF FORFATTEREN

Stine Nygaard Jensen

Cand.mag. i International Virksomhedskommunikation,
Syddansk Universitet

Medlem af forskningsgruppen TRILO

ISSN: 2445 – 6764

Copyright ©

Artiklen må bruges og genbruges under Creative Commons licens BY-NC-ND, hvilket betyder, at den må gengives og spredes elektronisk eller på anden måde, hvis det sker med klar kildeangivelse og/eller med link tilbage til den pågældende gengivelse.

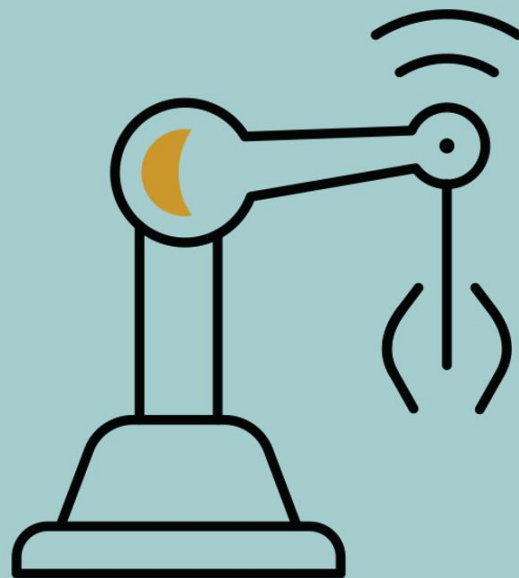
Redaktion:

Flemming Smedegaard
& Cecilie Greve Jensen

KVINDER OG TEKNIK ER LIGESOM OLIE OG VAND

HVORDAN KØNNEDE DISKURSER,
MYTER OG STEREOTYPER
FORMER OG PÅVIRKER
STUDIEVALG

STINE NYGAARD JENSEN

SYDDANSK UNIVERSITET

Abstract

Dansk forskning peger på, at studievalg er en kønnet sag. I Danmark dominerer kvinder på humaniora og velfærdsuddannelserne, mens mænd er i overtal på de tekniske, naturvidenskabelige og økonomiske uddannelser. Denne tendens viderefører og opretholder et kønsskævt arbejdsmarked. På baggrund af kvalitative interviews med universitetsstuderende og gymnasieelever har jeg udført en Situationel Dialektisk Diskursanalyse. Derudover har jeg også anvendt autoetnografiske notitser til at styrke analysepointerne. Formålet med diskursanalysen er at undersøge, hvilke kønnede myter, stereotyper og diskurser, der influerer og begrænser unge ansøgerees studievalg. Analysen er endvidere et springbræt for et udviklingsperspektiv, som omhandler, hvordan uddannelsesinstitutioner kan udjævne kønsforskellene på kønsskæve uddannelser.

Diskursanalysen viser, at både mandlige og kvindelige studerende føler sig begrænset af den binære kønskategori og de kønsstereotype forventninger og myter, som den medfører. Dette kommer til udtryk ved, at der i uddannelsesregi tales forskelligt om mænd og kvinder, og hvad de evne- og talentmæssigt bidrager med. Stereotypiseringer som bl.a. ”12-talspigerne” og ”de dovne drenge” samt myter som bl.a. ”mænd er klogere end kvinder” og ”man skal være særligt intelligent for at læse på STEM-uddannelserne” er med til at indsnævre individernes oplevede handlerum og påvirker dermed også deres valg af studie. Der skabes en ensretning af mønstre, hvorfor ekskluderende kulturer også emergerer. Der hersker hegemoniske diskurser om, at kvinder og de tekniske ’hårde’ fag ikke er forenelige, og det samme gælder for mænd og de menneskelige ’bløde’ fag. Diskurserne kommer til syne og fikseres videre visuelt i studenterrekrutteringsmaterialer fra SDU, hvilket indikerer, at SDU selv er med til at opretholde det kønsskæve uddannelsessystem. I udviklingsperspektivet opstiller jeg både direkte og indirekte strategier som bud på, hvordan uddannelsesinstitutioner, og særligt SDU, kan arbejde med problematikken.

Indledning

”Universiteterne vil lave en fælles indsats for at fremme diversitet og mangfoldighed blandt forskere og studerende uanset baggrund for at få alle talenter i spil” (Danske Universiteter, 2020, s. 10). Sådan lyder ambitionen fra samarbejdsorganisationen Danske Universiteter, som udgøres af de otte danske universiteter. Et væsentligt fokuspunkt for at fremme denne ambition er at arbejde med sammensætningen af køn på uddannelserne. Dette er relevant, da man ikke skal granske længe på

optagelsestal på de videregående uddannelser for at erkende, at kvinder og mænd vælger forskellige studie- og karriereveje. Mange steder klumper kønnene sig sammen på enkelte fag. Mændene dominerer på IT og tekniske fag, mens kvinder er i overtal på sundhedsfaglige og humanistiske fag. 42 procent af de videregående uddannelser er domineret af det ene køn, hvorfor man kan konstatere, at vi i Danmark har et kønsskævt uddannelsessystem (Warming et al., 2020, s. 11; Friis, 2020). Der ses ydermere en tendens til, at unge ansøgere vælger studie efter køn og konformitet i stedet for originalitet, lyst og evner. Det medfører, at talenter spildes, og legitime handlemuligheder begrænses, da socialt skabte diskurser medvirker til en ensretning og forudsigelighed af handlemønstrene for kønnene. Dette giver anledning til flere undringsspørgsmål: Hvilken effekt har kønsdiskurser på sammensætningen af køn inden for bestemte uddannelser og de uddannelsesvalg, mænd og kvinder træffer? Bliver mænd og kvinder tilbageholdt af opfattelser baseret på normative kulturelle rammer ift. studievalg, og hvordan kan det være, at nogle videregående uddannelser ekskluderer mænd, mens de inkluderer kvinder og omvendt?

Problembaggrund

Udover at talenter går til spilte, og handlemuligheder begrænses, så medfører kønnede studievalg også nogle samfundsmæssige problematikker. I en rapport fra 2020 af Danmarks Akkrediteringsinstitution fremgår det, at det kønsskæve uddannelsessystem truer ligestillingen i samfundet, da det ses, at langt flere kvinder end mænd fuldfører længere videregående uddannelser (Warming et al., 2020, s. 6). Det er bevist, at mænd uden uddannelse får det sværere i livet socialt og sundhedsmæssigt. De bliver også et problem for samfundet, da de, som ellers kunne bidrage med arbejdskraft, ender med at trække på offentlige ydelser. Denne problematik er blevet negligeret, da debatten om ligestilling i uddannelse i mange år har centeret sig om manglen af kvinder på de naturvidenskabelige og tekniske uddannelser (Friis, 2020). Der mangler altså fokus på mænd i kvindefagene og generelt på de videregående uddannelser. Hvis man kigger mod arbejdsmarkedet, ser man også, at kønsforskellene, som skabes i uddannelsessystemet, videreføres. Dette er problematisk, da der mangler arbejdskraft inden for bestemte erhverv bl.a. inden for IT-verdenen og sundhedsvæsenet (Ligestillingsudvalget, 2017). Problematikken med kønsskævheden på universiteterne spiller endvidere en kedelig rolle ift. de studerendes trivsel, læringsudbytte og frafald (Warming et al., 2020, s. 6).

Problemformulering

Hvilke kønnede diskurser begrænser unge ansøgere ift. studievalg på de videregående uddannelser, og hvordan kan man bruge denne viden til at bløde kønsnormative opfattelser op med henblik på at fremme kønsdiversiteten på uddannelsesinstitutionerne og dernæst på arbejdsmarkedet?

Artiklens ambition er at besvare ovenstående spørgsmål. Den vil derfor via kvalitativ empiri centrere sig om at undersøge de hegemoniske diskurser og deres virke relateret til køn og studievalg på de videregående uddannelser. I forlængelse af Situationel Dialektisk Videnskabsteori (SDV) anvendes en Situationel Dialektisk Diskursanalyse (SDD) til at behandle empirien. Der trækkes også på Judith Butlers (1999, 2010) flydende kønsforståelse og Richard Jenkins' (2008) teori om konformitet. Til sidst vil jeg fremlægge konkrete initiativer og strategier til, hvordan Syddansk Universitet (SDU) som selvstændig uddannelsesinstitution kan arbejde med at skabe en mere inkluderende og mangfoldig kultur på universitetets uddannelser.

Afgrænsning

Jeg har i artiklen et kvalitativt syn på data omkring køn og studievalgskultur i en dansk kontekst med fokus på de videregående uddannelser (heri universitetsuddannelser), hvor der tages afsæt i case-eksempler fra mandlige og kvindelige bachelor- og kandidatstuderende indskrevet på SDU samt gymnasieelever. På denne måde undersøger jeg både efterrationaliseringer af studievalg, samt hvilke fremtidsanskuende overvejelser unge ansøgere gør sig ift. studievalg. Jeg vil gerne allerede her understrege, at social diversitet og mangfoldighed omhandler meget andet end køn. Ikke desto mindre er det specifikke fokus for denne artikel at afdække, hvilken rolle køn spiller i studievalgskulturen for dernæst at kunne besvare, hvorfor uddannelsessystemet i Danmark er kønnet.

Litteraturreview

I dette litteraturreview vil jeg redegøre for, evaluere og vurdere den litteratur, som eksisterer inden for området omkring køn og studievalg. Litteraturreviewet er systematiseret efter forskning i køn, uddannelse og studievalg. Jeg har i den forbindelse udført en bloksøgningsstrategi med kritisk udvælgelse af, hvad der havde mest relevans for problemfeltet. Det betyder, at gennemgangen af litteraturen langt fra er udtømmende. Litteraturreviewet viser først et overordnet globalt fokus, hvorefter det bliver indsnævret til et dansk fokus.

Goble & Pahlke

I encyklopædien *Social & Behavioral Sciences* fra 2015 argumenterer Priscilla Goble & Erin Pahlke for, at der i udviklede lande altid har været kønsmæssige skævheder i uddannelsessystemet. De identificerer flere faktorer, der kan spille en rolle i den skævhed, der opstår i uddannelsesmæssige sammenhænge, når det omhandler mænd og kvinders præstationer, holdninger og præferencer. De faktorer, som identificeres, er kognitive og socioemotionelle færdigheder, socialisering og kønsstereotyper (Goble & Pahlke, 2015, s. 682-683).

Inden for kognitive og socioemotionelle færdigheder argumenterer de for, at der ikke eksisterer forskelle på et intelligensmæssigt niveau mellem mænd og kvinder. Kvinder beskrives dog som mere pligtopfyldende og samarbejdsvillige i folkeskolen end det mandlige køn. Det mandlige køn betragtes som mere forstyrrende i et klasselokale, hvilket ofte medfører en dårligere faglig præstation. Grundet dette siges uddannelsessystemet også at favorisere kvinders socioemotionelle færdigheder over mænds (ibid., s. 683-684).

Inden for socialisering argumenterer de for, at børn kommer til at forstå deres køn gennem deres erfaringer med kønssocialisering, som omfatter både eksplicite og implicite stimuli (Maccoby, 1998). Undersøgelser af amerikanske unge viser, at halvdelen af det kvindelige køn har oplevet eksplicit akademisk sexismen i form af nedladende kommentarer om deres evner i tekniske fag (Brown & Leaper, 2014). Udover eksplicit stimuli påvirkes børns syn på køn og uddannelse også gennem implicite mønstre. En metaanalyse fra 1991 viser, at forældre, der køber kønstraditionelt legetøj til deres børn, vil opdrage dem til at forfølge kønstraditionelle akademiske områder (Lytton & Romney, 1991).

Inden for kønsstereotyper viser forskning, at man i samfundet er tilbøjelig til at kategorisere matematik og naturfag som 'dreng'-fag og sprogkunsten som et 'pige'-fag (Plante, Theoret, & Favreau, 2009). Dette udgør en "trussel", da dette har potentialet til at underminere elevernes identifikation med relevante akademiske domæner (Spencer, Steele, & Quinn, 1999).

Bradley & Charles

Sex segregation by field of study will not erode with economic or cultural modernization, but will persist as long as persons continue to understand themselves, their competencies, and their educational and occupational opportunities in fundamentally gendered terms (Bradley & Charles, 2009, s. 966).

Sådan slutter Karen Bradleys & Maria Charles' studie *Indulging Our Gendered Selves?* (2009). I studiet undersøges kønsopdelinger efter studieretning i 44 udviklede lande. Studiet påviser, at der i landene er en negativ korrelation mellem bruttonationalproduktet og repræsentation af kvinder i STEM-fagene (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Det vil sige, at der i udviklede lande findes en større tendens til kønsbalance i uddannelsessystemet. Stereotypen, der forbinder mænd med matematik, er stærkere i disse lande (ibid., s. 924, 944). Dette vurderer jeg til at være et væsentligt og problematisk ligestillingsparadoks.

Charles & Bradley påviser, at der i mindre udviklede lande, som Indonesien og Columbia, uddannes flere kvindelige ingeniører end i de skandinaviske lande. Der bliver givet forklaringer på denne årsagssammenhæng (ibid., s. 924). En af dem omhandler, at kvinder, der oplever diskrimination på baggrund af deres køn i samfundet, ofte er mere motiverede til at tage en uddannelse, der sikrer dem prestige og tryghed i et mandsdomineret samfund (ibid., s. 925-935). Charles & Bradley forklarer også, at kvinder generelt er mere interesserede i humaniorafag og omsorg, og at når de har friheden til det, så vil de vælge dette (ibid., s. 940-941). Ifølge forskerne vælger både mænd og kvinder i udviklede lande uddannelser ud fra deres styrker og evner. Her nævner de, at der er en tendens til, at drengene i skolen ofte er bedre i de matematiske fag, hvorimod pigerne klarer sig bedre i læsning og sprog (ibid., s. 942-944).

Kritikken af denne og forrige artikel er, at de er kvantitativt funderede, og der laves brede generaliseringer, som forklarer årsagssammenhænge på tværs af landegrænser. Dette betragter jeg som problematisk, da kulturer på nationalt og lokalt niveau har partikulær karakter, og ikke alle af de ovennævnte forhold er valide i en dansk kontekst (Schultz, 2000).

Cathrine Hasse

I forlængelse af ovenstående påviser danske Cathrine Hasse, at lande tillægger bestemte fag forskellige betydninger. Hasse undersøgte i sin Ph.d. fra 2002 kulturen på fysikstudiet på Niels Bohr Institutet i København, da hun havde en underen over, hvorfor der ikke var flere kvindelige fysiskstuderende. Hun lod sig i den forbindelse indskrive på studiet. Hun kunne påvise, at der socialt var en meget ekskluderende kultur over for kvindekønnet, og at der herskede en ”drengerøvs kultur”, hvor kvindelige studerende blev nedgjort (Hasse, 2011, s. 59-61). Hasses Ph.d. viser, at vi i Danmark har en klar opdeling af humanistiske og naturvidenskabelige fag, hvorimod områderne i andre kulturer - specielt i Sydeuropa - i højere grad hænger sammen. I Danmark bliver fysik betragtet som et maskulint teknisk fag, hvorimod det i Italien anses for et kulturfag. Dette fandt hun ud af, da hun fulgte studieforløb i fysik på italienske universiteter, hvor der var langt flere kvindelige fysikere i Italien end i Danmark (ibid., s. 243). Hasse konkluderede, at årsagerne til, at der ses skævheder ved bl.a. fysikstudiet i Danmark, er den ekskluderende kultur og opfattelsen af, at humanistiske og naturvidenskabelige fag er hinandens diametrale modsætninger (ibid., s. 243-244).

Sara Louise Muhr

Danske Sara Louise Muhr udgav i 2019 *Ledelse af køn*, som blev baseret på 150 dybdegående interviews med mellem- og topledere (Muhr, 2019). Hun konkluderer, at vi i Danmark har en falsk bevidsthed om, at vi har opnået kønsligestilling, da vi er et udviklet land. Sandheden er, at Danmark sakker bagud ift. ligestilling, fordi vi i samfundet tror, at vi allerede har opnået det (ibid., s. 33-35). I bogen analyserer hun problematikken ved at undersøge, hvordan kønsstereotyper og bias er med til at forme og påvirke mænd og kvinders karrierevalg og udviklingsmuligheder i dansk erhvervsliv. Muhr fortæller, at vi alle sammen er formet af det samme samfund, og vi forstår verden ud fra de normer om kvinder og mænd, som vi er opdraget med (ibid., s. 80-84).

I et uddannelsesmæssigt perspektiv ift. studievalg er hendes pointer også væsentlige, da generaliseringer og bias kan stå i vejen for frie studievalg, handlemuligheder og udviklingsmuligheder i uddannelsessystemet. Særlig væsentligt at inddrage er hendes pointe om, at både mænd og kvinder uhjælpeligt sidder fast i gamle adfærdsmønstre, normer og forventninger, og at de udfører en daglig ”kønslinedans” for at leve op til disse. Når et individ overskrider og bryder grænsen for det forventede, så bliver vedkommende irettesat eller dømt ude af omgivelserne. Muhr

konkluderer videre, at kvinderne befinder sig på en tyndere line ift. kønsdansen end mændene, da der samfundsmæssigt er en større accept og anerkendelse af mænd, der dyrker feminine værdier end kvinder, der dyrker maskuline værdier (ibid., s. 146-161).

Warming, Frydensberg, Kyhn, Dresager & Larsen

Danmarks Akkrediteringsinstitution udgav i 2020 et vidensprojekt *Hvor kønt ser det ud?*, som centrerer sig omkring betydningen af køn og ligestilling før, under og efter uddannelse. Rapporten klargør, at der på knapt halvdelen af de videregående uddannelser er et kønsskævt optag. De konkluderer videre, at det frie studievalg ikke er en realitet, da utidssvarende kønsnormer spiller ind, når individer skal vælge uddannelse. Dette betyder, at mange går glip af muligheder, de slet ikke ser, og samfundet får ikke bragt individernes retmæssige talenter i spil (ibid., s. 10-11). Videre er der også typisk større risiko for frafald på kønsskæve uddannelser. Den manglende kønsdiversitet i uddannelsessystemet går desuden ud over mangfoldigheden af perspektiver i undervisningen, indsnævrer læringsrummet og påvirker læringsudbyttet negativt (ibid., s. 12). Warming, Frydensberg, Kyhn, Dresager & Larsen argumenterer videre for, at det er muligt via initiativer at bløde det kønsskæve uddannelsessystem op (ibid., s. 6).

Mit bidrag til forskningen

I ovenstående litteraturreview er der konsensus omkring, at studievalg er kønnet, og alle beretter om, at traditionelle kønsroller og diskurser, udledt af samfundsmæssige strukturer, stadig kendetegner individers valg, og at bestemte uddannelser og fag appellerer til bestemte køn.

Jeg anlægger en kvalitativ vinkel på min problemformulering, da eksisterende forskning til dels kvantificerer emnet. Der anvendes heller ikke konkrete diskursive værktøjer til at belyse det, som ikke er kvantificerbart, nemlig de diskurser, som påvirker studievalg. Jeg anser her diskursanalysen som uundgåelig at anvende, eftersom diskursanalysen kan afdække den magt, som ligger i sproget. Dette er relevant, eftersom der i sproget skabes mytiske og stereotypiske opfattelser, som spænder ben for den enkeltes handlemuligheder og derfor løsninger på området (Phillips, 2015, s. 297-299). Denne artikel er videre nyskabende ved dens videnskabsteoretiske og metodiske forankring, da jeg ved hjælp af SDV og SDD vil bidrage med viden af mere dybdegående karakter til feltet. Da jeg vil argumentere for, at mændene ofte bliver glemt i ligestillingsdebatten, har jeg ligeledes i artiklen et

fokus på dem. Der anlægges ydermere et fokus, hvori jeg vil undersøge og diskutere, hvad uddannelsesinstitutionerne kan gøre for at bidrage til at skabe større diversitet på uddannelserne.

Flere af de ovenstående artikler arbejder ydermere udelukkende ud fra en binær kønsforståelse, hvilket også medvirker til opretholdelsen af kønsnormative opfattelser. Forskningen tager ikke højde for andre kønsidentiteter end de binære køn og har en generel heteronormativ forståelse af køn. Der er laves en klar opdeling af de to køn ved brug af ordene ”mand” og ”kvinde”, hvor der laves brede generaliseringer af deres værdier og handlemønstre. Jeg vil i artiklen tage samme udgangspunkt men dernæst anlægge en mere flydende og idealistisk kønsforståelse, som udspringer med tanker fra Judith Butler. Hun anser ikke køn som en fast størrelse men foranderlig. Jeg vedkender mig denne forståelsesramme, da den er med til at frigøre individet fra en bestemt kategori.

Videnskabsteoretisk ståsted

Som nævnt tidligere er SDV mit videnskabsteoretiske ståsted. SDV er valgt, eftersom den grundlæggende tanke bag denne artikel er at skabe viden i en anderledes og multiperspektivisk dimension, som kan understøtte samt udbygge viden fra tidligere studier. Både SDVs ontologi og epistemologi er situationel og dialektisk. Det situationelle aspekt i SDV omhandler, at alt er dynamisk, og at givne fænomener skal forstås i kraft af deres kontekst. Dialektikken omhandler de modsætningsforhold, som altid vil være på spil i en given situation (Dakwar, Lorentzen, & Smedegaard, 2017, s. 4). SDV arbejder ud fra ni grundlæggende antagelser, der bevæger sig på dialektiske kontinuummer. Alle antagelser er lige relevante, men de har hver især forskellig relevans i forskellige sammenhænge (ibid., s. 4). Min brug af disse antagelser bliver uddybet løbende i artiklen, hvor de mest væsentlige berøres og forklares.

Metode

I dette afsnit vil jeg redegøre for mit undersøgelsesdesign og de valgte metoder til dataindsamlingen.

Undersøgelsesdesign

For at besvare problemformulering har jeg indsamlet empiri, som udgøres af 11 semistrukturerede interviews med studerende fra SDU på uddannelser med en kønsskæv fordeling af studerende, en fokusgruppe med fire gymnasie-studerende samt personlige erfaringer, som kommer til udtryk gennem autoetnografisk metode. Via dette undersøgelsesdesign vil jeg dykke dybere ned i

problematikken og skabe fyldige svar samt en dybere forståelse, der kan lede til ny viden og større indsigt i problemet (Kristiansen, 2015, s. 494).

Semistrukturerede interviews med studerende fra SDU

For at få indsigt i problemformuleringen har jeg valgt en kvalitativ, udforskende og semistruktureret interviewmetode (Tanggaard & Brinkmann, 2015, s. 29). 11 studerende fra SDU er blevet interviewet. Efter behandling skal empirien berette om barrierer og dermed også eksisterende kønnede diskurser ifm. valg af uddannelse. Jeg har bevidst valgt interviewdeltagere, hvis binære køn er underrepræsenteret på deres uddannelse, da de arbejder imod de hegemoniske diskurser ved at bryde mønstret og vælge en ”kønsatypisk” uddannelse. På den måde vurderer jeg, at de, om nogen, må være bevidste om problematikken.

Opdelingen af de 11 ciskønnede studerende er seks kvindelige og fem mandelige studerende. Ciskønnede identificerer sig, som det køn, de fysisk er født med. En ”kønsatypisk” uddannelse definerer jeg i denne artikel som en uddannelse, hvor et køn er procentvist overrepræsenteret med minimum 70/30. Denne kodningsbeslutning træffes på baggrund af Frome et al. (2006), som konkluderer, at et felt, som består af 70 procent eller mere af det ene køn, er tilbøjelig til at blive betragtet af offentligheden som et kønsdomineret felt. Ydermere søgte jeg at rekruttere interviewdeltagere med forskellige uddannelsesbaggrunde for at skabe størst mulig repræsentativitet. Væsentlige oplysninger om interviewdeltagere ses herunder.

Synonym	Uddannelse	Interview nr.	Pct. mænd	Pct. kvinder
Matilde	Civilingeniør i Maskinteknik (Bachelor)	I1	95%	5%
Emilie	Civilingeniør i Elektrisk Energiteknologi (Bachelor)	I2	89%	11%
Sasha	Diplomingeniør Softwareteknologi (Bachelor)	I3	92%	8%
Dorthe	Data Science (Kandidat)	I4	70%	30%
Stinna	Civilingeniør i Software Engineering (Kandidat)	I5	92%	8%
Sille	Civilingeniør i Software Engineering (Bachelor)	I6	92%	8%
Per	Psykologi (Kandidat)	I7	27%	73%
Danny	Dansk (Kandidat)	I8	18%	82%
Bo	Biomedicin (Bachelor)	I9	17%	83%
Ivan	International Virksomhedskommunikation (Bachelor)	I10	29%	71%
Peter	Psykologi (Kandidat)	I11	27%	73%

Tabel: Udregningerne er foretaget efter studenterbestanden fra de respektive uddannelser i 2020. Tallene er hentet fra SDU's statistiske årsbog og herefter oprundet.

Jf. anden antagelse i SDV, som fordrer, at del og helhed hænger uløseligt sammen, vurderer jeg, at de enkelte interviews/cases ikke nødvendigvis har nogen generel udsigelseskraft på problemstillingen, men i kraft af deres indbyrdes sammenspil og med rygdækning fra eksisterende forskning viser de en helhed, som har eksemplarisk karakter.

I overensstemmelse med interviewtraditionen udarbejdede jeg en interviewguide, hvis formål var at styre samtalen med interviewdeltagerne. Nogle interviews var strammere end andre, hvilket afhang af interviewsdeltagerens udsagn. Når køn blev en essentiel del af interviewet, blev spørgsmålene formuleret på en måde, så jeg som interviewer undgik de binære kønstermer. På denne måde var interviewdeltagerne selv med til at bestemme, hvordan de ville italesætte og identificere køn.

Fokusgruppeinterview med gymnasiestuderende

For at få et billede af de fremtidsanskuende overvejelser, som unge ansøgere gør sig ifm. studievalg, valgte jeg efter de semistrukturerede interviews at udføre et fokusgruppeinterview med fire ciskønnet 3.g elever heraf to kvinder og to mænd. Formålet var at dykke dybere ned i de fundne problematikker, som blev italesat af interviewdeltagerne fra SDU.

Et fokusgruppeinterview bruges til at indsamle empirisk data på gruppeniveau i stedet for på individniveau. Her er der fokus på interaktionen mellem deltagerne (Haikier, 2015, s. 137). Fokusgruppen medvirkede til at belyse de unges synspunkter og refleksioner angående køn og kommende studievalg. Ulempen med fokusgruppeinterviewet var, at eleverne blev påvirket af hinandens udsagn, hvilket fik dem til at fremstå konforme. Ligesom ved de semistrukturerede interviews udformede jeg en interviewguide, som skulle styre samtalen. Fokus var på først at lære dem at kende og få skabt tillid, dernæst at få diskuteret kønnede udsagn ift. studievalg. Når der henvises til interviewet i analysen benævnes det I12.

Autoetnografi

Autoetnografi består af to dele. En jeg-del, som går under ordet "auto", og en kulturdel, som går under ordet "etnografi" (Baarts, 2015, s. 170-173). Jeg gør i analysen brug af en autoetnografisk notitser, hvor jeg som forsker er reflektiv over emnet, skriver ud fra personlige erfaringer og oplevelser og forbinder dem til de sociale meninger og forståelser, som er udvundet i analysen.

Validitet

Angående validitet så lægger selve problemformulering op til en generel forståelse af kønnede diskursers indflydelse på studievalg i Danmark, men det er vigtigt at understrege, at jeg ikke forventer at kunne generalisere mine resultater. Igen vil jeg fremhæve, at artiklen har et kvalitativt fokus, hvorfor jeg er interesseret i mine interviewdeltageres livsverdener og forståelseshorisonter. Deres erfaringer skal sammen med eksisterende forskning belyse emnet på et dybereliggende plan. Med afsæt i tredje antagelse i SDV, som omhandler, at forbundne sagsforhold påvirker hinanden gensidigt, vil jeg ikke komme med direkte årsag-virkningssammenhænge. Jf. denne antagelse er det ikke ambitionen med artiklen at komme forklaringer på, hvorfor mænd og kvinder vælger forskellige uddannelser, men i højere grad at skabe en forståelse for de sagsforhold, som kan gøre sig gældende (Dakwar, Lorentzen, & Smedegaard, 2017, s. 14).

Teorifremstilling

1. antagelse i SDV omhandler, at teori og praksis fordrer hinanden, da hvert felt bidrager med noget forskelligt samt bidrager til hinanden (Dakwar, Lorentzen, & Smedegaard, 2017, s. 4-5). Det, som praksis undersøger, forklarer teorien. I artiklen har jeg en både/og-tilgang til teoretisk og praktisk viden, da jeg med inddragelse af teoretisk viden vil forsøge at forstå samfundsmæssige fænomener omkring køn og studievalg. I nedenstående teorifremstilling vil jeg redegøre for Judith Butler idealistiske forståelse af ”køn”, som er essentiel for artiklens fokus. Ydermere vil jeg inddrage Henry Jenkins’ teori om social identitet. Herefter fremlægges SDD. Dernæst kommer en kort begrebsafklaring ift. min forståelse af ’køn’ og ’diskurs’.

Judith Butler

Det teoretiske og idealistiske grundlag for artiklen er inspireret af teoretiker Judith Butlers værk, *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, som er et skelsættende feministisk værk, der sætter kønsforskning i ny relief (Højgaard & Søndergaard, 2015, s. 351). Jeg har suppleret værket med den nyeste danske oversættelse fra 2010.

Essensen af Butlers kønsforståelse og filosofi er, at køn er noget, man gør, ikke noget man er eller har. Det betyder, at man ikke i sin essens er kvinde eller mand, men at man vælger at handle som en kvinde eller en mand ved at udleve forskellige værdier, som samfundet tillægger mande- og kvindekønnet (Butler, 1999; Butler, 2010, s. 10). Hun peger på, at man i samfundet er underlagt nogle

magtstrukturer og diskurser, som styrer, hvordan man skal handle og agere som hhv. kvinde og mand. Butler argumenterer endvidere for, at kroppen altid vil blive forstået ift. kulturen, samfundet og den tid, som den optræder i (Butler, 1999, s. 3). Denne opfattelse stemmer overens med 7. antagelse i SDV, som omhandler, at dialektiske modsætninger ikke har noget slutpunkt (Dakwar, Lorentzen, & Smedegaard, 2018, s. 28). Butler forsøger videre at dekonstruere skellet mellem det biologiske [sex] og sociale [gender] køn og dermed også den binære og traditionelle kønsforståelse (Butler, 1999). Hun stiller sig kritisk over for den binære kønsforståelse, der traditionelt ender med at sætte kvinder og mænd i hver sin gruppe med ét sæt karakteristika på hver sin ende af et kontinuum med forskellige værdier, interesser og handlemåder. Den binære kønsforståelse har magten til at tvinge individer til at holde sig inden for deres egen kønsgruppering, hvilket Butler ser kritisk på, da det er med til at undertrykke individet (ibid.). Hun argumenterer for, at vi kan bryde ud af fastlåste grupperinger, hvis vi fralægger os opfattelsen af, at køn har en ”naturlig” substans eller essens. Hun berettiger i sit værk dét at performe sit køn ”unaturligt” eller ”mærkeligt” (På engelsk; queer), hvor individer ikke nødvendigvis bør eller skal efterleve den ”naturlige essens” af kønnene (Butler, 2010, s. 35).

Med inspiration fra lingvisten Norman Fairclough omtaler Butler også sprogbrugens magt. Hun forklarer, at mennesker ved hjælp af sproget er med til at konstruere kønnede diskurser, som begrænser frie handlemuligheder (Butler, 2010, s. 55-65). Diskursanalysen bliver særlig relevant, da der sættes fokus på krydsflader mellem sprog, køn og studievalg.

Richard Jenkins

Det er relevant at inddrage britisk antropolog Richard Jenkins’ sociale identitetsbegreb fra værket *Social Identity* (2008), da unge under uddannelse stadig befinder sig i et udviklingsstadiet identitetsmæssigt. Jeg ser derfor, at der er et sammenspil mellem identitet, køn og studievalg.

Jenkins’ identitetsbegreb kan være med til at afklare, hvordan vi forstår os selv og andre, og hvorfor vi handler konformt (Jenkins, 2008, s. 5). Jenkins uddyber “Although identification always involves individuals, something else – collectivity and history – may also be at stake” (ibid., s. 3). Hertil forklarer han om identifikationens indre/ydre-dialektik som et grundprincip for den menneskelige identitet. Identitet kan i kraft af en stigende grad af individualisering ses som en individuel proces, men Jenkins benævner, at identitet også skabes i samspil med ydre kræfter. Det handler om, at man

definerer sig selv ved at identificere ligheder og forskelligheder ved andre mennesker (ibid., s. 21). Man sætter hermed andre mennesker ind i kategorier via labels, som er med til at reducere kompleksiteten i hverdagen (ibid., 153). Disse labels kan beskrives som stereotyper. Simon Ulrik Kragh & Jens Lautrup Nørgaard beskriver, at stereotyper er noget, vi refererer til, når vi sætter andre mennesker i kategorier – ofte på en negativ måde. Problematikken med brugen af stereotyper synes at ligge i skæringspunktet mellem stereotypen som kognitiv og emotionel kategori. Som kognitiv kategori bruges begrebet til at lave simplificerede repræsentationer af andre mennesker. Som emotionel kategori fungerer stereotyper mere som en slags selvforsvar mod forskelligheder, som findes angstprovokerende (Kragh & Nørgaard, 2009, s. 540-543). Betydningen af stereotyper bliver relevant i analysen.

Ydermere argumenterer Jenkins for, at man pålægges en bestemt identitet i kraft af de forskellige institutioner, som man indgår i, da de bliver en kilde til identifikation for individer. Det at være STEM-studerende på SDU er f.eks. en identifikationsfaktor, som er konstitueret af og i institutionen (Jenkins, 2008. s. 164).

Situationel Dialektisk Diskursanalyse

I forlængelse af SDV analyserer jeg min empiri ved hjælp af SDD (Dakwar, Lorentzen, & Smedegaard, 2018). Der arbejdes i SDD ud fra en både/og-tilgang i stedet for et singleperspektivisk enten-eller, da et nyt teoretisk perspektiv på et fænomen vil give nye indsigter (ibid., s. 2). På den måde anlægges der i SDD en multiperspektivisk tilgang, som også er en af SDVs kerneantagelser (ibid., s. 33). Jeg vil nedenstående redegøre for de valgte lingvistiske værktøjer, jeg vurderede som bedst egnet til at behandle empirien.

Diskurs som systeminstantiering: Socialsemiotik

Socialsemiotikken bliver af Dakwar, Lorentzen, & Smedegaard beskrevet som noget, der ikke kun betoner studiet af tegnudveksling, men i høj grad også tegnudveksling i bestemte sociale kontekster. Socialsemiotik skal forstås således, at betydningen af tegn er intersubjektivt forhandlet og semiotisk givet i en vekselvirkning mellem forskellige parter (Dakwar et al., 2018, s. 19). SDD præsenterer flere analyseredskaber fra socialsemiotikken. Jeg benytter mig af redskaber fra Systemisk Funktionel Lingvistik (SFL), som bliver præsenteret i *Teksten i Grammatikken* af Thomas Hestbæk Andersen og Alexandra Holsting (2015), *Multimodal Socialsemiotik* af Morten Boeriis (2009) samt eksperimentielle

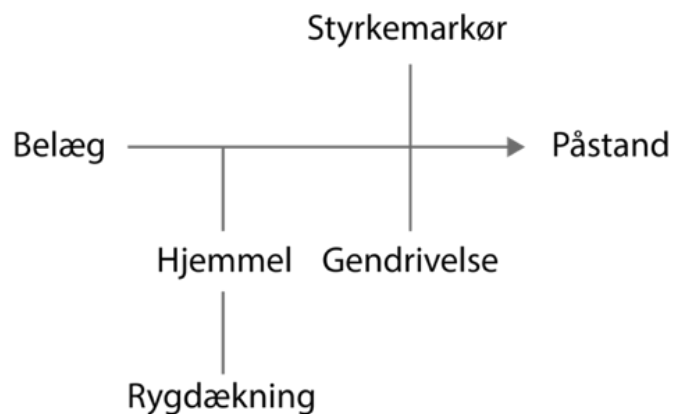
netværk præsenteret af Dakwar et al. (2018) til at systematisere temaer udgjort af verbale, mentale og relationelle repræsentationer fra interviewdeltagerne (ibid., s. 19).

Diskurs som tegnudveksling: Semiotik

Semiotik defineres som studiet af betydningsproduktionens mulighedsbetingelser (Dakwar et al., 2018, s. 14). Roland Barthes analysetermer, denotation og konnotation, anvendes i analysen. Denotation er den bogstavelige og eksplicite betydning af et ord, hvorimod konnotation tilknytter medbetydninger til denotationen. Medbetydningerne kan være mangeartede, og ofte udleder de en kulturel betydning. I forlængelse af dette anvendes Barthes mytebegreb i analysen. Han forklarer myten som noget, der opstår under den operation, hvor konnotative udsagn føjes til de denotative. Her opstår der et betydningsindhold, som får en ideologisk meddelelse - en myte (ibid., s. 15-17). En myte er ifølge teoretiker Majken Schultz en almengjort fortælling, der ikke er forankret i en konkret begivenhed. Jeg analyserer og dekonstruerer myter i analysen, da jeg betvivler de givne myters validitet, eftersom de har mistet forbindelsen til et gyldigt opgav (Schultz, 2000, s. 76-77).

Diskurs som overtalelse: Retorik

Retorikken har rødder tilbage til den græske filosof Platon og omhandlede læren omkring god talekunst. Retorikken beskæftiger sig med overbevisning af modtagere gennem argumentation (Dakwar et al., 2018, s. 32). I analysen benytter jeg Stephen Toulmins argumentationsmodel til at analysere opbygningen af dominerende argumenter, som interviewdeltagerne fremlægger. De obligatoriske elementer i argumentation er påstand, belæg og hjemmel, mens Toulmin kalder de frie elementer for styrkemarkør, gendrivelse og rygdækning (ibid.). Målet er at klarlægge disse elementer, hvormed deres redelighed og relevans kan vurderes ift. problemstillingen.

Figur 1: Toulmins argumentationsmodel

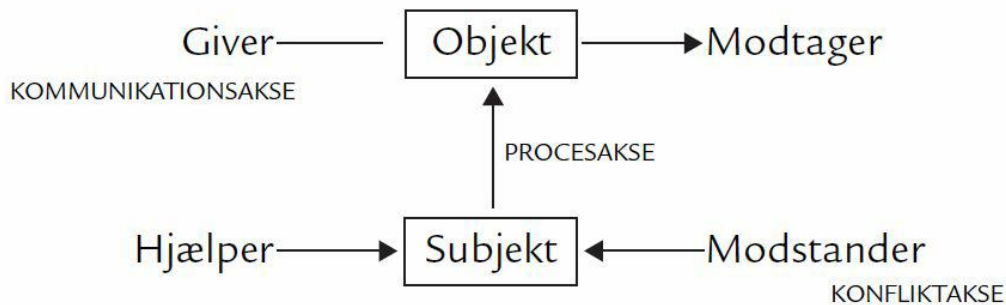
Diskurs som dialektik: Dialektisk lingvistik

Dialektisk lingvistik bygger på et koncept om, at menneskelig interaktion og sprog har indflydelse på, hvordan samfundet er organiseret. Samfundet påvirker og påvirkes af miljø og omgivelser, ligesom samfund, miljø og omgivelser også har en indvirkning på sproget. Jørgen Chr. Bang og Jørgen Døørs bidrag inden for økolingvistik anvender jeg til at analysere, hvordan mennesker kommunikerer med hinanden og at undersøge, hvad der påvirker samtaler samt individuelle og fælles forståelser (Dakwar et al., 2018, s. 26; Bang & Døør, 2007, s. 3). Jeg anvender her Bang og Døørs' dialogmodel med tre subjekter. I modellen er der udover afsender (S1) og modtageren (S2) i dialogen også et tredje subjekt (S3), som har indflydelse på dialogen. Det tredje subjekt tilfører nogle muligheder, men også begrænsninger, til dialogen (Lindø, 2002, s. 101). Udover dialogmodellen anvender jeg også kernemodsætninger til at analysere de konjunktioner af modsætningsforhold, der er styrende for de interaktioner, som er væsentlige ifm. studievalgskulturen (Bang og Døør, 2007, s. 67-69). Persondeiksis bruges ydermere løbende til at analysere, hvordan interviewdeltagerne positionerer sig i deres fortællinger (Dakwar et. al, 2018, s. 30).

Diskurs som fortælling: Narratologi

Centralt for narratologien er, at mennesket er historiefortæller af natur, og at disse fortællinger er meningsskabende. Fortællingerne kan analyseres med henblik på at finde ud af, hvordan individer skaber mening, og hvad de tillægger betydning (Dakwar et al., 2018, s. 37). Man kan arbejde med flere niveauer af fortællinger, heraf fortællinger som helhed, og fortællinger som fragmenter (ibid., s. 38). Udover fortællertyper vil jeg benytte Algirdas Julien Greimas' aktantmodel, som ofte bringes i spil, når der er tale om én overordnet hel fortælling (ibid., s. 39). Jeg vil anvende modellen i en mere

utraditionel forstand, da jeg anvender den til at sammenfatte fragmenterede fortællinger, som til sidst skal skabe et overblik over historier og oplevelser ift. studievalgskulturen. Her retter jeg særlig fokus mod konfliktaksen.

Figur 2: Greimas' aktantmodel

Begrebsafklaring

Forud for analysen vælger jeg her at udlægge en begrebsafklaring for at tydeliggøre, hvilken definitionen og hvilket standpunkt jeg tilslutter mig, når jeg bruger begreberne 'køn' og 'diskurs' i analysen.

Køn

I denne artikel vil jeg med udgangspunkt i den binære kønsforståelse analysere problemstillingen. Jeg vil dog forsøge at dekonstruere kategorierne 'mand' og 'kvinde' og deres dertilhørende fastlåste værdier, da jeg vil argumentere for, at den binære kønsforståelse netop er med til at begrænse individers handlemuligheder. Fokusset vil dog dernæst være på at dekonstruere disse faste kategorier, så individet frigøres. Jeg vil argumentere for, at det ikke er kategorierne, vi putter folk i, der er problemet. Problemet opstår, når bestemte værdier kobles på bestemte kroppe.

LGBT+ Danmark beskriver den binære kønsforståelse som: "Forståelse af, at kønnet består af to uafhængige og modsatte former" (LGBT+, 2021). Det var også den forståelse, som John Gray (1992) havde, da han skrev den kendte selvhjælpsbog *Mænd er fra Mars, kvinder er fra Venus*. Tidligere nævnt Sara Louise Muhr anvender også selv de kønnede termer mand og kvinde i undertitlen på hendes bog, hvorfor hun også tager udgangspunkt og anvender en binær kønsforståelse. Hun advokerer dog til sidst for, at man bør betragte køn som noget, der eksisterer på et dialektisk kontinuum, hvor mand og kvinde er yderpolerne, og at man som individ skal kunne bevæge sig frit

på denne linje (Muhr, 2019, s. 256). Jeg tilslutter mig hendes tankegang og måde at behandle problemstillingen på.

Jeg betragter kønsidentitet som noget, der både er biologisk og kulturelt determineret. Jf. køn-flowmodellen (figur 3) vil jeg argumentere for, at ens kønsidentitet determineres af de sociale konstruerede roller, som man indtager i sociale sammenhænge jf. Jenkins' teori om sociale identitet og Butlers teori om det performative køn. Man kan videre ikke komme uden om, at ens kønsidentitet også betinges af de biologiske variationer i kroppen, da man ofte skal forholde sig til ens køns karakteristika og kønsudtrykket i samfundet (Muhr, 2019, s. 150). Jeg anser derfor køn som et begreb, der opstår i et dialektisk sammenspil mellem kultur og biologi, hvis betydning udvikler sig over tid.

Figur 3: Køn-flowmodel

Jeg vil i løbet af analysen benytte mig af termene 'dreng' og 'mand' samt 'pige' og 'kvinde' knyttet til den binære kønsforståelse, da det er den forståelse, som interviewdeltagerne vedkender sig. Der refereres til "dreng" og "piger", når jeg beskriver dem i en kontekst, hvor de er under 18 år. Jeg benytter mig ligeledes af termet "minoritetskønnet" til at beskrive, når ciskønnede mænd og/eller kvinder er underrepræsenteret på et studie.

Diskurs

Begrebet diskurs anvendes hyppigt i projektet, da analysen vil omhandle at afdække kønnede diskursive sprogpraksisser, som kan have indflydelse på unges studievalg. Diskurs kan beskrives som måden en tekst eller tale omtaler, italesætter og forstår et begreb, et fænomen eller en begivenhed på (Dakwar et al., 2018, s. 3). Det er derfor en ramme for betydning eller forståelse. Diskurs er en form

for struktur, der tager en bestemt form, men den er også ustabil, kontekstafhængig og omskiftelig. Diskurser er med til at skabe virkeligheden, da virkeligheden forstås gennem det sprogbrug, som vi anvender til at beskrive den. Diskurs er både noget i sig selv, men også en refleksion af omverden, hvilket fremvises i nedenstående diskurs-flowmodel (ibid., s. 47).

Figur 4: Diskurs-flowmodel (Dakwar et al., 2018, s. 47)

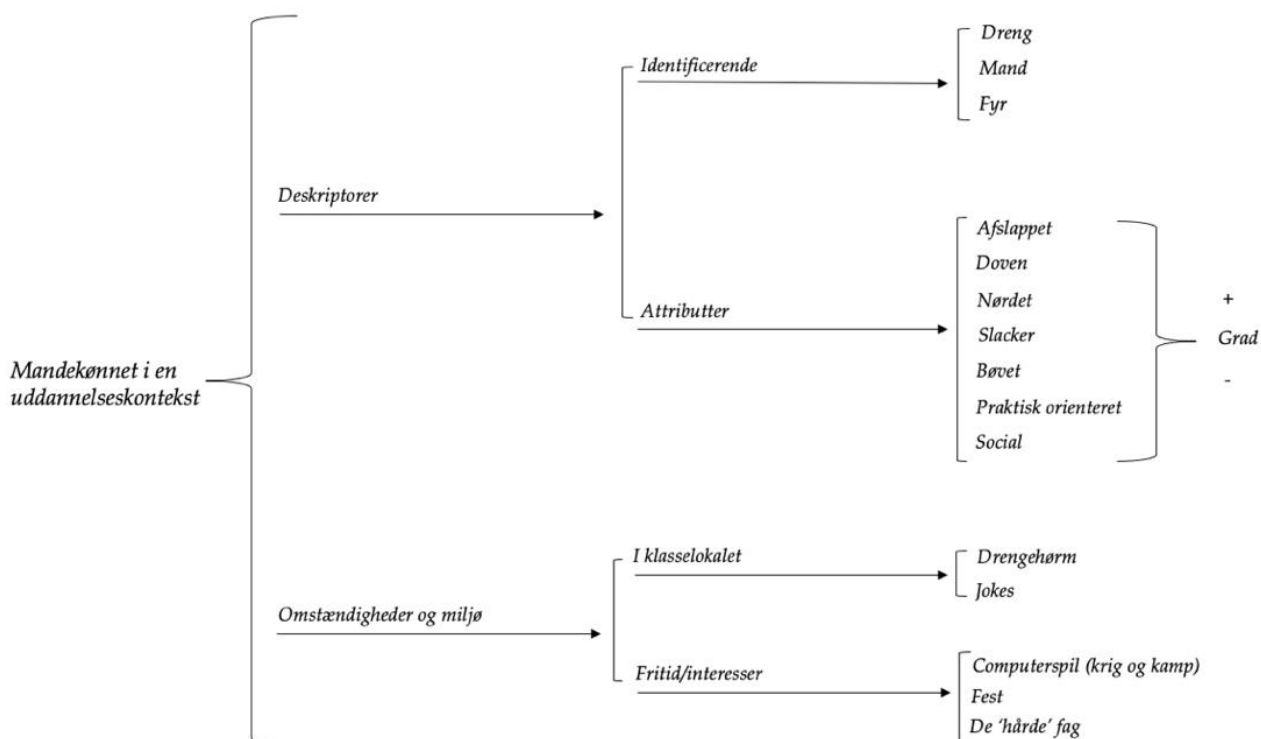
Diskursanalytikere betragter dertil mennesker som subjekter, der er skabt diskursivt og dermed udgør 'decentrerede' dele af selve diskursen. Mennesker er således både diskursproducenter og diskursprodukter (Phillips, 2015, s. 299-301). Via myter og stereotyper producerer og reproducerer vi bestemte diskurser, der kan have indflydelse på og begrænse studievalgspraksissen. Selvom alle mennesker ikke taler om køn og studievalg på samme måde, så vil der være nogle diskurser, som anses for mere gangbare og brugte end andre. Disse kaldes for hegemoniske diskurser, mens diskurser, der lægger sig på tværs og udfordrer dem, kaldes for moddiskurser (ibid., s. 315). Jeg har nedenstående fokus på at udlede, analysere og dekonstruere de hegemoniske diskurser, da det er dem, som spiller en afgørende rolle, og det er dem, som vi skal gøre op med.

Analyse

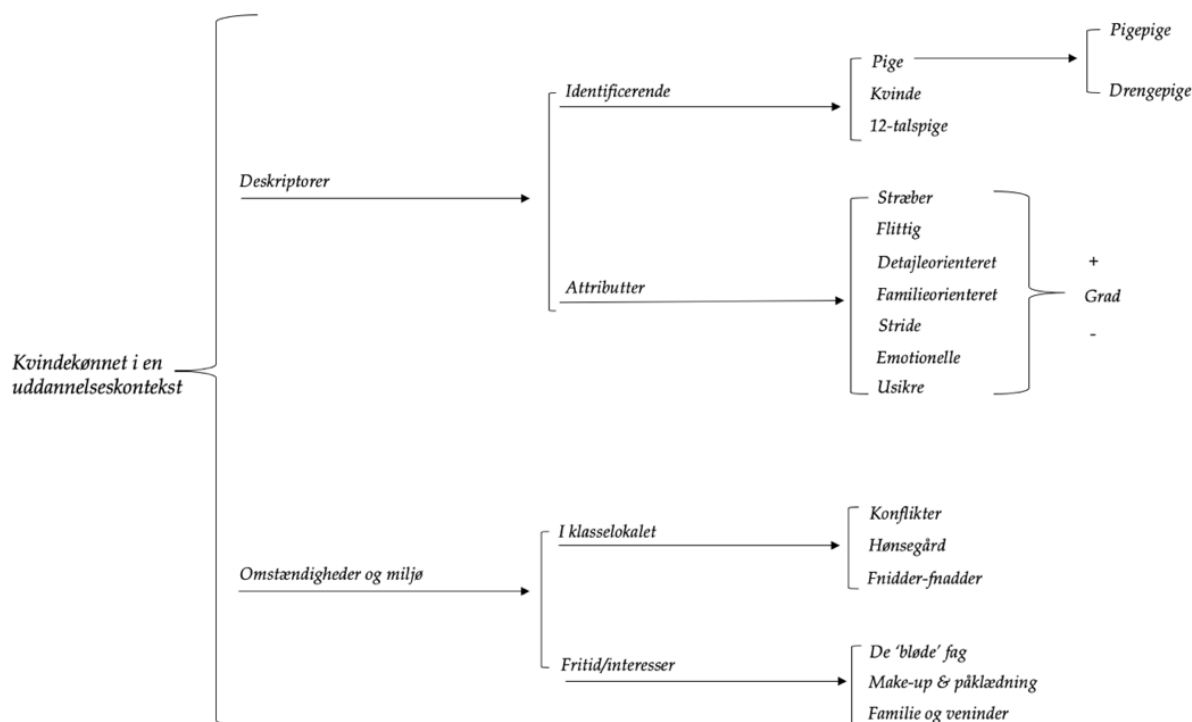
Indledningsvist vil jeg med redskaber fra semiotikken og socialsemiotikken analysere, hvilke betydninger, herunder stereotyper, der tillægges de binære køn i en uddannelseskontekst. Herefter vil jeg, med redskaber fra narratologien, retorikken og dialektisk lingvistik, analysere, hvordan der diskursivt skabes mytiske koblinger mellem bestemte fag og køn. Dernæst vil jeg behandle, hvad der påvirker selve studievalgsprocessen. I analysen bruges autoetnografiske notitser, hvor jeg inddrager egne personlige erfaringer og oplevelser for at styrke validiteten af enkelte analysepointer.

Drenge og piger i uddannelse

Jeg vælger at starte analysen med at udlægge eksperimentielle netværk, som skaber et overblik over de emner, som nævnes i interviewene relateret til de binære køn i en uddannelseskontekst. Jeg vil nedenstående diskutere, hvordan de stereotype opfattelser bliver til diskurser, som kan begrænse mulighedsrummet for kønnene. Virkeligheden rummer langt flere nuancer end set i nedenstående netværk (figur 5 og 6), men problematikken med kønsskævheden i uddannelsessystemet findes netop, da nedenstående stereotypiske opfattelser, som fastlåser mænd og kvinder på hver deres ende af et kontinuum, reproduceres.

Figur 5: Mandekønnet i uddannelse

Figur 6: Kvindekønnet i uddannelse

I ovenstående netværk beskrives kønnene som grundlæggende forskellige. Det ses også, da interviewdeltagerne har en binær kønsforståelse og bestemte mentale opfattelser af, hvad de to køn i uddannelse bidrager med. Dette kommer til udtryk i en konkret deiksisomtale af det modsatte køn (hun/han; pige/dreng; mand/kvinde). Det beretter om, at deltagerne deler ens ideologikker, sociologikker og biologikker angående køn. Med afsæt i netværkene vil jeg nu foretage analyser på leksikogrammatisk og semantisk niveau for at udlede og dykke ned i de hegemoniske diskurser.

Den afslappede dovne dreng, som ikke tager uddannelse så seriøst

De mandlige interviewdeltagere beskriver sig selv som værende hhv. ”afslappet”, ”social” og ”praktisk orienteret” i en uddannelsesk kontekst. De kvindelige beskriver sådan ligeledes, men de tilføjer også flere negativt ladede attributter. Attributten ”nørdet” tillægger kvinderne særligt de mænd, som læser på STEM-uddannelserne. I Den Danske Ordbog vil man finde denne definition af ordet: ”Person, som regel ung mand, der er yderst optaget af tekniske og naturvidenskabelige interesser, men ellers klodset” (Den Danske Ordbog, 2021e). Matilde fra Maskinteknik fortæller ifm. hendes studievalg: ”Jeg skal hele tiden pointere, at jeg ikke ser mig selv som den stereotype nørdede type eller drengepigen”. Kvinderne har svært ved at identificere sig med termet ’nørd’, som ud fra ovenstående behandling kan betragtes som et kønnet ord, der udleder maskuline konnotationer.

Videre kritiseres og vendes betydningen af mændenes selvbeskrevne ”afslappethed”. Særligt de kvindelige interviewdeltagere beskriver dem som ”slackere”, som konnoteres med useriøsitet og dovenskab. En ”slacker” beskrives i den engelske ordbog Merriam-Webster som en person, der ofte undgår arbejde eller mangler arbejdsmoral (Merriam-Webster, 2021). Matilde siger i den forbindelse: ”De [læs: drengene] kan godt hurtigt komme til at virke useriøse. Altså sådan. Armen vi skal også bare lige bestå. Det er fint nok, at vi bare får 02” (I1, 19.15-19.27). Danny fra Dansk fortæller: ”Mænd eller drenge på min alder er lidt nogle bøvter, og som måske i virkeligheden skader studiekulturen mere, end de gavner den” (I8, 14.40-15.07). Bøvet beskrives i Den Danske Ordbog som en ukultiveret, dum og fjollet fremtoning eller opførsel (Den Danske Ordbog, 2021b). Når man ser mandekønnet i en uddannelsesmæssig kontekst ud fra netværket, ses der en hegemonisk diskurs og en stereotyp om den afslappede dovne dreng, som ikke tager uddannelse så seriøst.

At der hersker en diskurs om, at drenge ikke skal gå for meget op i skolen og uddannelse, kan være et sagsforhold, der forklarer, hvorfor flere kvinder end mænd fuldfører en videregående uddannelse (Danmarks Statistik, 2020). Mændene får tidligt en ide om, at skolen ikke er for dem, hvilket får dem til at præstere dårligere, og dermed bliver deres videre færd i uddannelsessystemet besværliggjort. Dette ses også i en rapport fra Center for Ungdomsforskning, som peger på, at drenge er en polariseret gruppe, hvor størstedelen, modsat kvinder, slet ikke kommer videre i uddannelsessystemet fra folkeskolen eller gymnasiet (Hutters & Brown, 2011, s. 7-8). I forlængelse af dette husker jeg fra min folkeskole, at en af mine mandlige skolekammerater ikke blev erklæret egnet til gymnasiet grundet en udfarende og urolig adfærd. Gennem de sidste eksamener i niende klasse fik han dog topkarakterer i flere fag, hvilket overraskede mange. Den dag i dag læser han Jura på Københavns Universitet og klarer sig godt. Denne historie beretter om, at drenge kan blive ”straffet” i skoleregi for at have ekspressive karaktertræk, og fokuset på disse fordrejer synet på deres egentlige evner og faglige kunnen. Dette er kritisabelt, da ’urolige’ og ’udfarende’ drenge kan have evnerne, der skal til, men tidligt mister lysten til at komme videre i uddannelsessystemet.

Den flittige usikre pige, som tager uddannelse alt for seriøst

Hvis vi bevæger blikket over på kvinderne, så tillægger de dem selv særligt attributterne ”målrettet” og ”arbejdsom”. Af mændene beskrives de først positivt som ”detaljeorienterede” og ”flittige”. Herefter tilknytter særligt mændene negativt ladede attributter til kvindeskønnet i en

uddannelseskontekst. Disse kommer til udtryk ved ordvalget ”stræber”, ”stride” og tilmed ”usikre”. Særligt attributten ”stræber” relaterer sig til fænomenet omkring 12-talspigerne, som også i netværket nævnes i den identificerende proces. Den Danske Ordbog beskriver 12-talspige som: ”pige der er flittig og dygtig i skolen og ofte får topkarakteren 12 evt. opfattet som alt for perfektionistisk og pligtopfyldende” (Den Danske Ordbog, 2021a). Tilføjelsen af syntagmet ”evt. opfattet som alt for perfektionistisk og pligtopfyldende” skaber en negativ betydning til ordet, da det bliver gjort til et problem, at pigerne klarer sig godt i skolen. Selve betegnelsen 12-talspige, der denotativt set er en hædersbetegnelse bruges i denne kontekst og i interviewene som det modsatte; nemlig et ord, der bruges til at kritisere. At være 12-talspige har dermed en dobbelt betydning, da ordet ikke kun tilfører konnotative betydninger af at være dygtig og hårdtarbejdende, men det indebærer også konnotationer af at være sårbar, usikker og usund stræben efter anerkendelse. Mønsteret dukker op i interviewene, da der etableres parataktiske ekstensioner i diverse udtalelser, som kreerer adversative koblinger dvs. modsætningsforbindelser. I et parataktisk sætningskompleks har begge sætninger samme grammatiske vægt og samme grammatiske potentiale. Det vil sige, at det positive og negative bliver sidestillet (Andersen & Holsting, 2015, s. 283). Diskurserne indgår derfor i et antagonistisk forhold: pigerne præsterer, men er angste. Pigerne er perfekte, men syge. Pigerne er dygtige, men kan gå psykisk ned. Samme diskurser ses og skabes ligeledes i medierne (Hansen & Blom, 2017).

Parataktisk sætningskompleks	
Piger er flittige	Men [piger] er usikre
1	+2 (Adversativ)

1. Piger er flittige

Simpelt udsagn: Fri sætning / HS / finit>indikativ>deklarativ

Piger	er	flittige
Subjekt	Finitum/prædikator	Komplement
Identificeret	Relationel>Identificerende	Identifikation
Modus		
Frit thema	Rhema	

+2. Men [piger] er usikre

Simpelt udsagn: Fri sætning / HS / finit>indikativ>deklarativ

Men	[piger]	er	usikre
Konjunktionale	Subjekt	Finitum/prædikator	Komplement
	Identificeret	Relationel>Identificerende	Identifikation
	Modus		
	Frit thema	Rhema	

Figur 7: SFL grammatiske analyseskemaer (Andersen & Holsting, 2015)

Jeg vil argumentere for, at det positive, pigernes præstation, oftest sættes i baggrunden, mens det negative får al magten og sættes i forgrunden, hvorfor det også bliver den diskurs, som er mest hegemonisk. En anden nedvurdering af kvindekønnet ses, da det påtales, at de skulle være ringere end mænd til at tænke selvstændigt og originalt i kraft af, at de får gode karakterer og mestrer og opfylder fagenes læringsmål (Hansen & Blom, 2017). Når man ser kvindekønnet i en uddannelsesmæssig kontekst ud fra netværket, hersker der altså en hegemonisk diskurs og en stereotyp om den flittige usikre pige, som tager uddannelse alt for seriøst – så seriøst at det kan være skadeligt på mere end én måde.

Når kulturen ekskluderer – hønsegård eller mandehørm?

I det eksperimentielle netværk ses også hvilket miljø og hvilke omstændigheder, som tillægges kønnene i en uddannelseskontekst. Dette er relevant, da der i forskning er blevet bevist, at kønsskæve uddannelser ofte har store udfordringer med studiemiljøet. Bl.a. har studerende med minoritetskønnet ofte højere frafaldsprocent (Warming et al., 2020, s. 12). En drengerøvs kultur kommer til udtryk på SDU, hvor kvinderne er minoriteten: ”Jeg synes nogle gange, at kulturen godt kan blive sådan lidt drengehørm i den. Og nogle af underviserne også. Hvor man kan være sådan: ”Ja, jeg sidder her også” (I1, 19:45–19:57) Mandehørm beskrives i Den Danske Ordbog som udveksling af brovtende, sexistiske tilkendegivelser mellem mænd typisk i bestemte miljøer eller ved bestemte lejligheder (Den Danske Ordbog, 2021d). Sasha fra Softwareteknologi fortæller, at hun til tider oplever eksplicit sexismen i form af nedladende kommentarer om hendes evner inden for det tekniske felt. Hun fortæller:

Der har været et par undervisere, der har kommet med nedladende kommentarer: "Ved I godt, hvad en computer er? Det er sådan her, man tænder den altså" [...] Han havde ikke helt fundet ud af, at der også er kvinder på studiet (I3, 04:30 - 04:37).

Sille fra Software Engineering pointerer også, at hun kan opleve, at hun som kvinde opleves som mindre værd end mændene på en mandsdomineret uddannelse, og at mændene har en forventning om, at man som kvinde ikke kan finde ud af at programmere (I6, 12:10-12:40).

Modsat drengehørmene på STEM-uddannelserne, så beskriver mændene som minoriteten på deres uddannelser, at deres studiekultur er præget af konflikter, splid og drama. Bo fra Biomedicin siger, at

der nogle gange kan opstå ”lidt en hønsegård” (I9, 20:55-21.10). Denne metaforiske forestilling om en hønsegård bruges tit om kvinder, der taler i munden på hinanden. Det er et nedsættende udtryk, da det bruges, når der er en dårlig stemning i en gruppe, hvor folk taler dårligt om hinanden bag deres ryg (Den Danske Ordbog, 2021c).

Italesættelserne og forestillingerne om bestemte kulturer kan medføre forventninger, men også forvrængninger, om de kulturer, som findes på studierne, hvor der er kønsskævt optag. Disse kulturmønstre kan være skyld i, at studerende dropper ud, fordi de føler sig ekskluderet.

Køn og fag

Sidst i det eksperimentielle netværk fremgår interesser/fritid, hvilket er omdrejningspunktet for anden del af analysen. Jeg vil med redskaber fra narratologien, retorikken og den dialektiske lingvistisk analysere, hvordan der diskursivt skabes mytiske koblinger mellem bestemte køn og fag.

Kvinder og teknik er som olie og vand

Der eksisterer gentagende italesættelser og dermed forståelser fra alle interviewdeltagere af, at kvinder og de hårde tekniske fag ikke passer sammen. Dette sker trods, at de kvindelige interviewdeltagere har valgt denne uddannelsesvej. De kvindelige interviewdeltagere fortæller historier om, hvordan de igennem deres liv på et tidspunkt er blevet fortalt, at matematik og andre tekniske fag ikke egner sig til dem. Stinna fra Software Engineering fortæller, at hun af en uddannelsesvejleder i folkeskolen blev frarådet at vælge en bestemt retning på gymnasiet:

Så da jeg skulle vælge retning på gymnasiet, så tænkte jeg, at jeg må jo vælge efter, hvad det er, som jeg er god til. Så jeg burde vælge den naturvidenskabelige profil på det gymnasie der, men så var der en studievejleder, som sagde: "Ej nej nej nej nej nej. Det må du ikke. Det må du ikke. Det er virkelig nogle nørdere, og de er ikke særlig sociale. Du vil ikke passe ind. Du vil ikke føle dig tilpas der (I5, 00:45-2:10).

Jeg vil her gerne fremhæve Jenkins' pointe om, at identitet er en social størrelse, hvilket vi ser i ovenstående, da identiteten påvirkes af ydre faktorer. Stinna havde videre en frygt inden studiestart for, at hun ikke ville 'passe' ind med den typiske studerende, som uddannelsesvejlederen dengang betegnede som den asociale nørdede type (I5). Stinna brugte her sin referenceramme til at identificere sig selv og stereotypisere 'den anden'. Hun kunne således ikke forene sit biologiske køn med det

Kvinder og teknik er ligesom olie og vand

sociale, da hun i hendes egen optik ville performe og efterleve mere maskuline interesser/værdier. Da hun startede, mødte hun helt andre mennesker, der aflivede hendes fordomme.

Ifm. en praktikperiode blev Emilie fra Elektrisk Energiteknologi også negativt vurderet på hendes køn og kunnen, da hun blev fortalt af hendes mandlige chef, at hun ville egne sig bedre i en kvindelig salgsafdeling, som ikke var så svær teknisk (I2, 11:40-13:58).

Disse små hverdagsfortællinger er med til at berette om virkelige hverdagseksempler, som fortæller, at diskursen, kvinder og teknik ikke passer sammen, er hegemonisk og lever i bedste velgående i 2022 også i Danmark. STEM-uddannelserne domineres af mænd, da der ses en tendens til, at kvinder oplever at få fortalt, at de ikke har evner inden for disse fag, hvorfor de fravælger det. Jeg vurderer, at der ud fra ovenstående historier skabes et redeligt generaliseringsargument for, hvorfor der ikke er flere kvinder på STEM-uddannelserne:

Figur 8: Redeligt argument (1)

Der er i ovenstående tale om korrekt argumentation, da argumentationen opfylder de formelle gyldighedskrav ift. argumentation. Der spilles i ovenstående argument på appelformen logos, hvorfor sagligheden også kan betragtes som fornuftspræget.

Det ses ovenstående i empirien, at der sker noget i socialiseringsprocessen, som medvirker til, at kvinder fravælger STEM-uddannelserne. Flere af de kvindelige interviewdeltagere fortæller historier om, at de tidligt i deres liv havde en interesse for teknologi og matematik, men at de undertrykte den, fordi det ikke ”var deres ting” (I4, I5). Man kan her argumentere for, at interessen ikke blev anerkendt

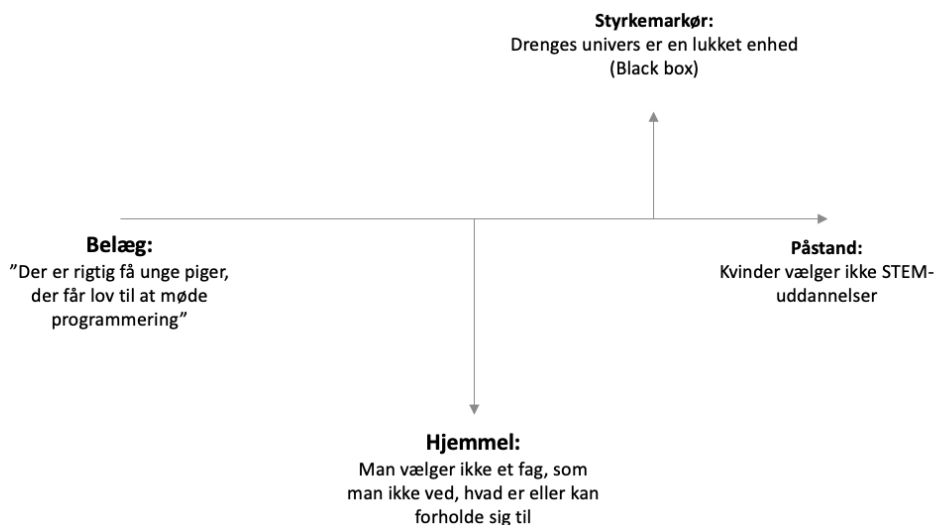
og derfor ej heller udlevet. Igen kan der drages teoretiske forklaringsrammer til Jenkins og Butler, da individerne føler sig forpligtet til at efterleve, hvad der forventes af dem jf. deres binære kønskategori for at blive accepteret socialt.

Sille fra Software Engineering italesætter, at der sker en opdeling af kønnenes interesser tidligt, som opretholdes gennem uddannelsessystemet, og at der særligt sker en skarp opdeling af kønnene efter folkeskolen. Hun italesætter, at pigerne ikke inviteres ind i drengenes univers:

Der kommer et helt lille samfund der, som piger er ude af. [...] så er det først, når vi er færdige med gymnasiet, at vi skal vælge, hvad vi skal i resten af vores liv. Der er det svært at vælge noget, som man ikke ved, hvad er. [...] Programmering virker - også i film hvor der altid sidder en eller anden nørd, der sidder og hamrer løs på tastaturet [...] - det virker skræmmende (I6, 32:05-33:05)

Hun fortæller videre: ”Der er rigtig få unge piger, der får lov til at møde programmering. Det virker så uoverskueligt” (I6, 31:05-31:55). Jeg vil på baggrund af denne udtalelse argumentere for, at STEM-uddannelserne derfor hurtigt kan opfattes som en black box, da det bliver noget ukendt og uvant for individer, som skal til at vælge uddannelse. Til at beskrive den ukendte verden benytter de kvindelige interviewdeltagere særligt en stereotyp karakter, som de ikke kan identificere sig med: ”Man har en eller anden forventning om, at det er fyre, der har siddet i deres mors kælder, siden de var 14 år gamle og programmerede” (I3, 09:20-09:55). Dette kan videre være med til at forklare, hvorfor Danmark er et af de lande i Europa, hvor der er færrest 15-årige piger, der kan se sig selv arbejde i STEM-fag som 30-årige; nemlig fordi universet er ukendt for dem og betragtes maskulint (EIGE, 2021). Argumentet (figur 7) som Sille fremsætter, vil jeg ud fra nedenstående opsætning vurdere som et redeligt argument, hvor der appelleres til en rationelle stillingtagen.

Kvinder og teknik er ligesom olie og vand

Figur 9: Redeligt argument (2)

Særligt Sille argumenterer for, at der findes en vis lukkethed fra kvinderne over for universet. Denne lukkethed kan forklares med det teoretiske begreb autopoiesis, som Niklas Luhmann beskriver som et psykisk system, der består af selektionspræferencer. I denne kontekst findes der et lukket autopoiesisk system, da det italesættes, at kvinderne kun lukker dét ind, som de har gavn af, giver mening og kan forholde sig til. Det psykiske system hos mennesket er således selvrefererende og selvskabende og derfor udfordrende at åbne op for (Morgan, 2006, s. 243-245).

I forlængelse med ovenstående finder jeg det relevant at inddrage mine personlige erfaringer ifm. mit eget studievalg, da jeg vil argumentere for, at jeg selv – dengang ubevidst – følte, at mine valgmuligheder var begrænset på grund af mit identificerede køn som kvinde og tilmed kønnede stereotyper. Fra folkeskolen og op igennem gymnasiet har jeg altid godt kunne lide matematik, som jeg også afsluttede med et 12-tal i gymnasiet. Jeg kunne godt lide den logiske måde at tænke og arbejde på, og at der altid ville være et rigtigt facit. I dag kan jeg sige, at jeg dengang var tilhænger af det positivistiske paradigme, som er dominerende inden for naturvidenskaben. Da jeg var færdig med gymnasiet, vidste jeg, at jeg gerne ville have en universitetsuddannelse. Jeg vidste bare ikke hvilken en. Efter samtaler frem og tilbage mellem venner, familie og studievejledere blev jeg rådet til at vælge studie efter mine interesser og evner. Jeg tænkte derfor først, at matematik ville være oplagt for mig, men jeg blev hurtigt tilbageholdt af stereotype forestillinger om, hvem den typiske studerende på matematik var: Jeg forestillede mig drenge med nørdede træk. Jeg fik en fornemmelse

af, at jeg ikke ville passe ind med denne stereotype karakter. Jeg var derved ligesom mine kvindelige medstuderende – hurtig til at identificere forskelle i stedet for ligheder. Jeg søgte derfor et studie, hvor jeg mente, at jeg som kvinde ville passe ind. På baggrund af disse stereotype forestillinger fravalgte jeg altså selv et fag, som jeg virkelig godt kunne lide og havde talenter indenfor. Jeg kan således bekræfte, at mit studievalg har været influeret af ubevidst bias relateret til køn.

Flere af de kvindelige interviewdeltagere udtrykker hertil, at de forinden studiestart på universitet havde en holdning samt en overbevisning om, at man skulle være særligt klog og/eller dygtig for at læse og fuldføre en STEM-uddannelse. Dette kommer til udtryk i nedenstående:

Det er faktisk sådan mere, at folk bliver lidt målløse fordi, det ikke var det, som de havde forventede, når de ser mig. [...] Jeg tror, at hvis min mor hun havde været her, så havde hun sagt. ”Ej, nu skal du ikke få et alt for stort brød op” (I3, 19:34-20:15).

Denne usikkerhed, som kreeres hos særligt det kvindelige køn, skabes ifølge forskning, fordi der ofte er myter om, at mænd skulle være klogere end kvinder. Et studie fra Amerika viser, at piger ned til seksårsalderen tror på, at mænd generelt er klogere end kvinder, og derfor undgår pigerne aktiviteter (bl.a. STEM-uddannelserne), der kræver, at de er ”kloge” (Bian, Leslie, & Cimpian, 2017). Dette er paradoksalt, eftersom kvinderne, som ellers scorer de højeste karakterer, ikke betragter sig selv som kloge og heller ikke ses af omverden som det. Diskursen om, at kvinder og de hårde og tekniske fag ikke passer sammen, og at mænd skulle være klogere end kvinder, betragter jeg som myter, da det er påvist i nyere forskning, at mænd hverken skulle være bedre eller mere intelligente end kvinder – ej heller på det tekniske område. Faktisk viser undersøgelser fra European Institute for Gender Equality, at i fem ud af 28 lande performer 15-årige piger markant bedre i STEM-fag, end drengene gør (EIGE, 2021). Disse socialt skabte myter fungerer som barrierer, der medfører sexistiske problemstillinger, da de kan betragtes som kønsdiskriminerende fordomme, da der sker en nedvurdering af kvinder.

Mænd og de bløde fag er som ild og vand

Endnu en myte, som påtales af interviewdeltagerne, er, at det mandlige køn ikke er egnet til de bløde fag, som omhandler det sproglige og det menneskelige. Per fra Psykologi siger, at grunden til, at der ikke er flere mænd på psykologistudiet er, at kvinder emotionelt er bedre end mændene, og at de derfor per automatik må være bedre til det menneskelige. Han siger: ”Ja, det tror jeg måske kan være

en lille barriere for mændene: at vi ikke er så gode til at tale om følelser altid” (I7, 45.00-45:33). Ivan fra International Virksomhedskommunikation fortæller, ”Det bliver meget på den bløde side, og det tror jeg ikke, at der er så mange drenge, der synes om” (I10, 28.55-29:22).

Begge reproducerer diskursen og bekræfter, at de bløde fag er ’kvinderfag’. Ivan blev også op igennem folkeskolen fortalt, at de tekniske og matematiske fag var hans ’ting’, hvorfor han også valgte en HTX. Han fortæller ”Så tog jeg så en HTX. Altså en teknisk uddannelse, fordi jeg troede, at jeg var meget nørdet og rigtig god til alle de der naturfag og sådan noget i den stil. Det fandt jeg så ud af, at det var slet ikke mig” (I10, 01:00- 01:19). Han opdagede dog på grund af et mere humanistisk fag på gymnasiet, at hans talenter og interesser lå et andet sted. I fokusgruppeinterviewet fortælles det videre, at grunden til, at mændene ikke har erobret kvindefagene handler om status (I12, 14:55-15:26). Der er altså nogle grundlæggende antagelser om, at det ikke er maskulint at arbejde med mennesker og de bløde fag og ej heller feminint at arbejde med maskiner og de tekniske fag.

Ud fra ovenstående kan man argumentere for, at både mænd og kvinder begrænses af den binære kønsforståelse og de tilknyttede myter, stereotyper og diskurser. Der er altså en opfattelse af, at mænd er gode og dårlige til noget, alene fordi de er mænd og vice versa for kvinder. Man kan derfor videre konkludere, at disse køns kategorier konstruerer et psykisk fængsel for individerne, da de ofte ubevidst bliver fanget af bestemte måder at forstå verden på. Diskurserne skaber på den måde afmagt, da individerne i høj grad styres af kønnet ift. deres handlemuligheder (Morgan, 2006, s. 207-212).

Forklaringen på mande- og kvindefag er historisk

Forklaringen på at vi forbinder bestemte fag med bestemte køn kan hentes i historien. Her bliver dialogmodellen fra Bang og Døør væsentlig at inddrage til at beskrive, hvilken indflydelse historien har på den kønsskævhed, som vi ser på de videregående uddannelser og dernæst på arbejdsmarkedet. Jf. 4. antagelse i SDV, som omhandler, at fortid, nutid og fremtid hænger sammen, kan der hentes logikker fra historien til at forklare, hvorfor samfundet ser ud i dag, som det gør. Jeg vil argumentere for, at det historiske aspekt i høj grad kan anses som det tredje subjekt, som har indflydelse på dialogen, da historien bliver medbestemmende for, hvad der siges i dialogen. Historien som tredje subjekt bliver her en indre instans, da det gennem dannelse og socialisering er blevet en del af deltagernes erfarings- og forståelsesbaggrunde.

Historisk set er det mænd, der har grundlagt samfundsmæssige organisationer og institutioner – heri også uddannelsesinstitutionerne (Acker, 1990, s. 140). Kvinderne har haft begrænset handlemuligheder for uddannelse, og størstedelen af uddannelser har derfor tidligere været mandsdomineret. Per fra Psykologi siger: ”Der er plads til mig som en mand på et studie, som er domineret af kvinder” (I7, 46:00-46:38). De kvindelige interviewdeltagere beretter derimod om flere barrierer, når de eller andre kvinder træder ind på STEM-uddannelserne. Der berettes om, at de møder uforståenhed over for deres studievalg samtidig med, at de oplever, at folk kommer med råd til, hvordan de kan gebærde sig anderledes (I1, 04:00-04.52). Der sker en form for policing om, at man bør efterleve det ”normale” eller normen.

Sille fra Software Engineering oplever videre en form for fjendtlighed, hvor hun i høj grad føler, at hun skal yde ekstra for at blive set af underviserne: ”Det kan nogle gange være svært. Man kan føle, at man bliver overhørt, når man siger ting” (I6, 12.30-12.55). Hun oplever tendensen, som omhandler fænomenet Lean In, som påtales af Sheryl Sandberg i bogen *Lean In - Women, Work, and the Will to Lead*. Lean In omhandler det, at man som kvinde i forskellige organisatoriske sammenhænge i højere grad skal vise sit værd og gøre sig ekstra bemærket for at blive set og anerkendt (Sandberg, 2015).

De traditionelle kønsroller kommer også til syne i interviewene, og påvirker samtalen og diskurserne, da mændene bliver bekræftet som forsørgere, mens kvinderne som omsorgspersoner:

Man har jo altid hørt det der med, at kvinderne var bedre til at være kærlige ved folk. De er bedre til at hjælpe. Bedre til at passe på børnene. Generelt bare være mere omsorgsfulde, hvor drenge var bedre til at gå ud og bygge et eller andet (I12, 13:32-14:14).

Mænd forbindes dermed med de praktiske fag, mens kvinderne sammenkobles med familie samt de bløde fag. Der nævnes endvidere i interviewene, at legetøj har stor påvirkning på børnene, da det forbereder dem på voksenlivet og forstærker ovennævnte kønsroller (I4, 26:00-27:24). Her gives dukker til pigerne, som forbereder dem på omsorg og det menneskelige, mens drengene får biler, som er mere tekniske. Man kan her argumentere for, at kønnene tidligt bliver klappet i en bestemt retning ift. deres fremtid og uddannelse.

I Nordamerika og Vesteuropa er kvinderne gået fra at være minoriteten til at være majoriteten på universiteterne, da der et sket en dramatisk stigning i procentdelen af kvinder, der tager en videregående uddannelse (Goble & Pahlke, 2015, s. 683). Det handler altså om, at kvinderne gør indtog på et territorie, som førhen har været mændenes, hvorfor de kan blive mødt med mere modstand og uforståenhed. Ivan fra International Virksomhedskommunikation fortæller, at kønsfordelingen på hans studie kom meget bag på ham, men det var ikke noget, som han var nervøs for (I10, 24:19-24:40). Situationen er anderledes med kvinderne, da de oplever en større grad af ængstelighed ved vælge en uddannelse, der altid historisk har været mandsdomineret. Ydermere italesætter flere kvinder end mænd en problematik ved at være minoriteten på en uddannelse, da denne sammensætning af kønnene skaber øget synlighed på dem som kvindekønnet. Sasha fra Softwareteknologi fortæller her, at:

”Man lægger mærke til pigerne, fordi der er kun ti af os. Alle ved, hvem jeg er på studiet, fordi jeg er en af de eneste piger. [...] Jeg bryder mig faktisk ikke om den opmærksomhed [...] Man kan ikke være anonym” (I3, 21:20-22:02).

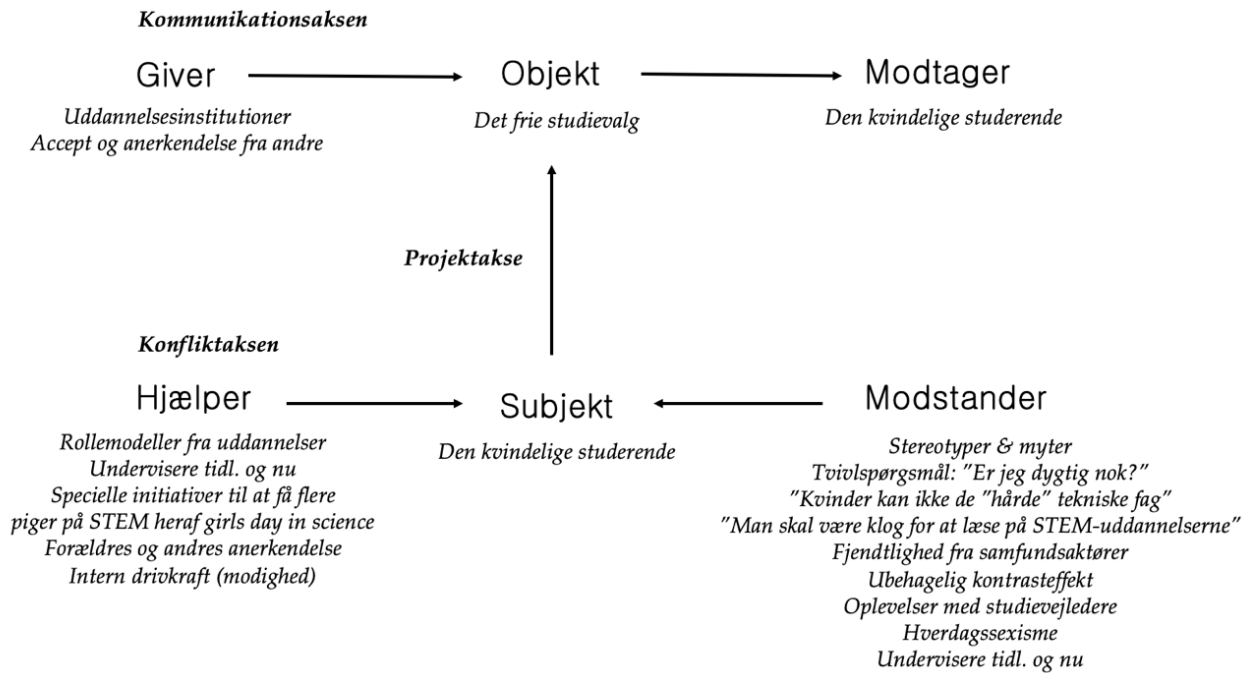
Det svære og komplicerede studievalg

Analysens sidste del snævrer sig mere ind på selve studievalgprocessen. Fortællinger i 1. person bliver brugt af alle interviewdeltagere til at berette om deres uddannelsesrejse, og heri beretter de om deres identitetsdannelse. Fortællingerne, som interviewdeltagerne udlægger, anser jeg som fragmenter af forskellige livshistorier. I interviewene bliver det klart, at et livsforløb er et stort komplekst narrativ og derfor langt fra lineært. Ifølge Ralph Stacey har alle mennesker deres egne agendaer og intentioner, og menneskers skæbne og holdninger ændres i løbet af livet i takt med de mennesker, som vi møder og de erfaringer, vi gør os (Solsø & Thorup, 2015, s. 48-50). Disse omfattende, uforudsigelige og komplekse relationer styres af kommunikation og magtforhold, og hvordan køn omtales har indflydelse på ens handlemuligheder. Jeg anser derfor interviewdeltagernes fortællinger som dele af større helheder, hvorfor de er relevante at undersøge i denne kontekst, da de kan fortælle noget om, hvordan individet ser, forstår og former virkeligheden på.

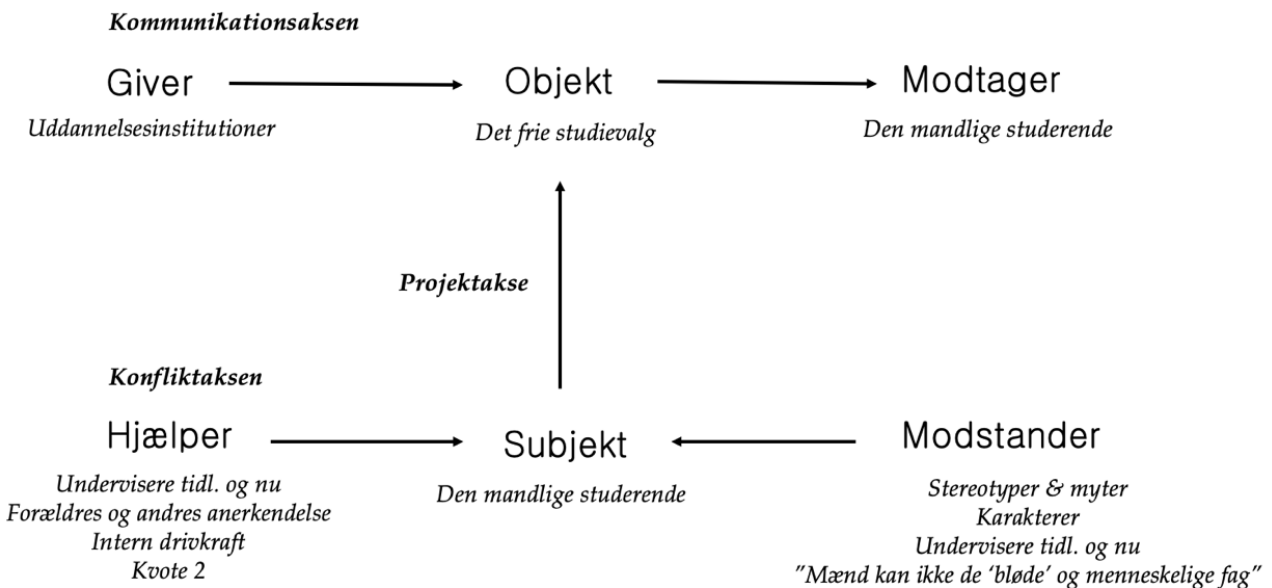
Aktantmodellen

Greimas' aktantmodel vil jeg benytte til at skabe et overblik over de fortællinger og hegemoniske diskurser, som hhv. mandlige og kvindelige studerende fremsætter ifm. deres studievalg. Modellen

bliver et redskab til at udforske, hvem og hvad individerne konstruerer som vigtige aktanter i deres fortællinger ift. deres studievalg. Særligt interessant bliver det at kigge på konfliktaksen, da der her ses mulige barrierer for det 'frie' studievalg. I det følgende vil jeg uddybe væsentlige pointer fra modellerne. Nogle af rollerne lapper ind over i hinanden og får derved dobbelt betydning.

Figur 10: Aktantmodel over den kvindelige studerende

Figur 11: Aktantmodel over den mandlige studerende

Det ses, at de kvindelige studerende kvantitativt beretter om mere modstand end mændene. Det er dog ikke ensbetydende med, at det nødvendigvis er lettere for mændene at træffe et frit studievalg. Mændene fortæller, at de ikke mødes med fordomme i samme grad, og at deres studievalg har været et frit valg, som primært blev drevet af en egen interesse og intern drivkraft. Der fortællendes dog også, at krav om høje karakterer kan være en barriere for mange mænd for at søge ind på universitetsuddannelser, da de ofte får lavere karakterer end kvinderne. Her benævnes kvote 2 som en indgangsvinkel for dem (I7, 44:24-44.40).

Kvindernes konfliktakse er mangeartet. Interessant er det, at i mange af kvindernes små fortællinger er de påvirket af, og de refererer til, andre aktører i deres fortællinger. Ud fra persondeiksis har de dermed et syn på sig selv gennem andre, og de kan derfor blive betragtet som gruppestyret, hvor de er orienteret mod andre og afhængig af andres anerkendelse. Mændene inddrager ikke på samme måde i deres fortællinger andre aktører, hvilket kan berette om, at de fremstår mere indre styret og orienteret mod normer og værdier. Danny fra Dansk siger i forlængelse hermed: ”Jeg har været ret afklaret omkring de valg, jeg har taget. Det er ikke altid, at jeg har tænkt alt for meget over valgene for at være helt ærlig” (I8, 06:25-06.50). Det er sådan mændene har valgt at fremlægge deres livshistorier på, men det er ikke sikkert, at deres fortællinger giver et billede af hele sandheden.

I modellerne bliver det klart, at det ”frie” studievalg ikke kun har noget med køn at gøre. Det ses bl.a., at nøglepersoner i uddannelsessystemet (lærer, undervisere, studievejledere mm.) har haft stor betydning for opstående interessefelter, og dermed været afgørende for studievalg. Per fra Psykologi siger: ”Læreren skaber fremtiden for eleven, fordi jo dårligere en lærer, jo mindre går du op i emnet. Jo bedre en lærer, jo mere går du op i emnet” (I7, 18:37-19.00). I denne forbindelse kan det være relevant at inddrage kernemodsætningerne alder, autoritet og privat/offentlig til at beskrive magtrelationen mellem partnerne. Der skabes et asymmetrisk magtforhold mellem parterne, da de studerende tillægger nøglepersonerne en ekspertrolle. Nøglepersonerne besidder i kraft af deres alder og stilling en viden, som de studerende føler, at de har brug for, for at kunne træffe et valg. Alder bliver en væsentlig faktor i samtalen. Dette bliver bekræftet i nedenstående udsagn:

Jeg var virkelig letpåvirkelig. Jeg må have været 15 eller 16 år gammel, og man er jo bare mega vulnerable på det tidspunkt, fordi man jo ikke er færdig med at finde ud af, hvem man selv er,

og så kommer der en voksen og siger: "Det er en dum ide", så tænker man: "okay" (I5, 22:26-23:53)

Nøglepersonerne er vigtige at lægge mærke til, da de har magten til at reproducere de hegemoniske diskurser, hvilket videre er med til at ensrette handlemønstre.

Uddannelser som glassko

I løbet af analysen tegner der sig et billede af, at vi har idealbilleder om hvilke køn, der passer på bestemte uddannelser. For at forklare denne tendens nærmere vil jeg inddrage en glassko-metaphor til at beskrive fænomenet. Karen Lee Ashcraft (2013) har udviklet metaforen til at beskrive, hvor godt en given profession passer til en given krop. I denne forbindelse overfører jeg betydningen til uddannelse. Der trækkes i metaforen på eventyret om Askepot, hvor det kun var Askepots fod, der passede til glasskoen, hun havde tabt til ballet med prinsen. Andre, der gerne ville passe skoene, måtte hugge en tå eller hæl af. Argumentet er, at mennesker har idealbilleder af, hvem der passer på bestemte uddannelser og professioner, baseret på historiske og kulturelle stereotyper og bias (Ashcraft, 2013). F.eks. når STEM-uddannelserne er skoene, er det en mandefod, der passer. Andre, der forsøger at passe ind, skal lave om på sig selv, hvis de skal passe ind. Eksistensen af metaforen bliver særlig berettiget og interessant, når man f.eks. snakker om tømrerfaget og sygeplejefaget, da der her er tydelige idealbilleder af, hvilket køn, som passer glasskoen [læs: professionen/uddannelsen]. På SDU's hjemmeside ser man også en form for idealbilleder på enkelte sider, hvor uddannelserne beskrives. To særlige eksempler er fremhævet herunder:

SDU Vendensmål Uddannelse Forskning Nyheder Samarbejde Bibliotek Om SDU

SDU > Uddannelse > Bacheloruddannelser > Psykologi - bachelor

Psykologi

Bachelor

Om uddannelsen Adgangskrav og optagelse Studieliv
Opbygning Jobmuligheder Har du spørgsmål

Forstå mennesket i sin helhed
Psykologi gør dig ekspert i menneskers tanker, følelser, behov og forestillinger. Hvorfor tænker vi, som vi tænker, og hvorfor handler vi, som vi gør.

Psykologistudiet på Syddansk Universitet er særligt rettet mod sundhedsområdet og rummer derfor en stor del praktik. Som psykologistuderende på Syddansk Universitet erhverver du det videnskabelige grundlag, som er en nødvendig forudsætning for, at du senere kan fungere som psykolog.

Psykologer arbejder overordnet med at skabe forandringer hos mennesker med psykologiske problemer eller mennesker, der er part i psykologiske problemstillinger. På et etisk forsvarligt grundlag, ud fra en helhedsorienteret tilgang og på et videnskabeligt grundlag.

Fakta om uddannelsen

Optag
Karakterkrav: Ja - se hvilke
Adgangskrav i 2021: 10,5
Antal studiepladser: 137
Fordeling i kvote 1/2 (%): 90/10

Sted
SDU Odense

Studiestart
September

Sprog
Dansk

Billede 1: SDU's hjemmeside – Psykologi (A)

Kvinder og teknik er ligesom olie og vand

Civilingeniør i Maskinteknik
Bachelor

Om uddannelsen Adgangskrav og optagelse
Opbygning Studieliv Jobmuligheder
Har du spørgsmål

Design af industrielle produkter, så de er sikre effektive og bæredygtige
Udvikling af produkter, fra simple apparater til high tech produkter såsom robotter, vindmøller og biler kræver dygtige ingeniører, så produkterne er sikre, effektive og bæredygtige. De komplekse krav til moderne produkter kan ikke opfyldes uden opfindsomhed, samarbejde og et solidt teoretisk fagligt fundament.

På uddannelsen får du igennem de problembaserede projekter en stor viden om produktudvikling, teknisk analyse og mekanisk design. Derudover er der også fokus på bæredygtighed og produktion. Denne kombination forbereder dig til at arbejde med produktudvikling af tekniske produkter og senere blive projektleder i en forsknings- og udviklingsafdeling.

Fakta om uddannelsen
Optag
Karakterkrav: Ja - se hvilke
Adgangskvotient i 2021: Alle optaget
Antal studiepladser (Odense): 40
Antal studiepladser (Sønderborg): 30
Fordeling i kvote 1/2 (%): 60/40

Sted
SDU Odense og SDU Sønderborg

Studiestart
September

Billede 2: SDU's hjemmeside - Civilingeniør i Maskinteknik (B)

For at beskrive hvilke betydningspotentialer som disse udleder, vil jeg anvende Systemisk Funktionel Lingvistik (Andersen & Holsting, 2015) samt Multimodal Socialsemiotik (Boeriis, 2009).

Visuelt ses der ved begge sider saliente menneskelige partcipanter igennem en indramnings- og størrelseskontrast. Begge menneskelige partcipanter besidder intensive og possessive attributter, som gør modtageren i stand til at identificere kønnet på personerne. Ift. den ideationelle betydning ses der i A en affektiv mental proces, idet den kvindelige partcipant ser ”glad og fri ud”. I B ses der en materiel proces, da der arbejdes med teknik. Den mandlige partcipant er aktøren i denne proces, mens teknologien bliver målet. De omstændighedsmæssige attributter tilføjer også betydningen til partcipanterne, da de iscenesætter partcipanterne i en bestemt setting (natur og værksted). Når man ser på disse visuelle og tekstuelle elementer heri buzzwords samlet, udledes der nogle betydningspotentialer, som kan kobles sammen med de tematikker, som findes i de eksperientielle netværk; Nemlig at kvindekønnen forbindes med de bløde og menneskelige fag, hvor man udfører mentale processer (tænke og føle), mens mandekønnen forbindes med de mere hårde og tekniske fag, hvor der er fokus på de materielle processer, hvor man er praktisk orienteret. Ved at diskurserne fikseres i konkrete materialer skabes der nogle selvforstærkende cirkler om hvilket køn samt type, som passer på bestemte uddannelser.

Opsamling

Der bliver både kodet positivt og negativt om kønnene i en uddannelsesmæssig kontekst, hvilket ofte bliver sat op i sætninger som parataktiske ekstensioner, som viser et antagonistisk modsætningsforhold. Diskursen bliver: De er flittige, men usikre, fordi de er piger, og de er afslappede, men dovne, fordi de er drenge. Kønnen kan i virkeligheden, dog usagt, fortolkes som problemet. Det bliver dermed pigernes eller drengenes egen skyld, at de er, som de kritiseres for at være. Jeg mener i højere grad, at det er samfundet, uddannelsessystemet og karakterskalaen, som den er gal med, hvorfor det også er her, hvor vi skal gribe ind.

Der hersker en opfattelse af, at uddannelsessystemet belønner pigerne for at brillere i konformitet frem for originalitet. Det modsatte sker med drengene. Dette kan have betydning for kønnenes opfattede legitime handlemuligheder. I forlængelse af dette har jeg svært ved at se, hvordan uddannelsessystemet skulle favorisere eller honorere kvinders værdier i en uddannelseskontekst, da det bliver gjort til et problem, at de præsterer godt og opfylder læringsmålene. Mænd bliver ydermere set på som klogere end kvinder, men strukturelle barrierer bl.a. karakterer begrænser dem i at komme videre i systemet. Jeg mener derfor også, at der er en reel og væsentlig ligestillingsproblematik i, at mændene tabes igennem systemet og derved ikke får muligheden for at komme op i de øvre uddannelseslag. Tilbage står et billede af en gruppe mænd og kvinder, som ikke umiddelbart fremstår som uddannelsessystemets 'vindere' eller 'tabere', men stereotyperne fremsætter nogle bestemte forventninger og begrænsninger til dem hver især.

Ovenstående stereotypiske og mytiske tendenser anser jeg for stærkt problematiske, da de kan være med til at forvanske og forvrænge opfattelsen af, hvem mænd og kvinderne som individer i virkeligheden er og de nuancer, som de medbringer i uddannelsessystemet. Det er problematisk, at diskurserne lægges til kønnene i en binærforståelsesramme, da jeg vil argumentere for, at de stereotype og mytiske opfattelser er med til at fastgøre individer og derved mindske handlemulighederne for kønnene. Dertil kommer, at alle piger/kvinder risikerer at blive tillagt de samme overdimensionerede træk som set ovenstående vedr. den usikre flittige pige, som videre skal vælge de bløde fag for at efterleve samfundsskabte forventninger. Og ligeledes risikerer alle drenge/mænd at blive tillagt de samme overdimensionerede træk som set ovenstående vedr. den afslappede dovne dreng, som skal vælge de hårde fag for at efterleve samfundsskabte forventninger.

Vigtigt er det at understrege, at jeg i min analyse har haft fokus på de hegemoniske diskurser om mænd og kvinder i en uddannelseskontekst, og måden, der typisk tales om dem, er ved at beskrive majoriteten gennem stereotyper og myter. Nedenstående udledes de diskurser, som jeg har fremanalyseret:

1. En diskurs om, at piger klarer sig godt i skolen, men er usikre
2. En diskurs om, at piger bruger for meget tid på skolen
3. En diskurs om, at kvinder og de 'hårde' fag ikke passer sammen
4. En diskurs om, at sprog-, omsorgs- og menneskelige fag er feminint mærket
5. En diskurs om, at man skal være særligt intelligent for at læse på STEM-uddannelserne
6. En diskurs om, at mænd er klogere end kvinder
7. En diskurs om, at studiekulturen, hvor der er en overvægt af kvinder, betragtes som en hønsegård
8. En diskurs om, at drenge klarer sig mindre godt i skolen
9. En diskurs om, at drenge ikke bør gå for meget op i skolen
10. En diskurs om, at mænd og de 'bløde' fag ikke passer sammen
11. En diskurs om, at matematik, praktik og teknik er maskulint mærket
12. En diskurs om, at studiekulturen, hvor der er en overvægt af mænd, er en drengerøvskultur

Hverdagssproget og fiksering af diskurserne i konkrete rekrutteringsmaterialer fra SDU er med til at holde dem i live. Denne bias skaber dermed blinde vinkler i beslutningsprocesserne. Jeg kan derfor konkludere, at uddannelserne er præget af kønsskævhed, da drenge og mænd og piger og kvinder stadig får anerkendt deres væsen og evner i ret kønsstereotype kasser både derhjemme, i skolen og i samfundet som helhed.

Udviklingsforslag:

I artiklens sidste del vil jeg diskutere med udgangspunkt i ovenstående viden, hvordan uddannelsesinstitutioner kan bløde op for kønsskævheden, som ses i systemet. Først vil jeg fremlægge og diskutere overordnede udviklingsforslag, som bør medtænkes på alle niveauer i

uddannelsessystemet. Herefter vil fokuset være rettet specifikt mod SDU, hvor jeg vil diskutere konkrete initiativer, som kan være med til at bløde op for kønsskævheden i systemet.

Skal og kan problemet løses?

Er problemet med kønsskævheden på uddannelserne muligt at løse? Og er det noget, som vi bør løse? Det var et interessant spørgsmål, som en af mine interviewdeltagere bragte frem: ”Jeg synes også, at det er et vigtigt spørgsmål, om man bør - altså er det et godt mål eller et vigtigt mål, at kønsfordelingen er lige?” (I11, 24:47-25:06). Inden jeg udfolder det egentlige udviklingsperspektiv, vil jeg gerne dvæle lidt ved spørgsmålene.

Ift. det første spørgsmål så er formålet med denne artikel ikke at løse problemet, men at sætte fokus på og skabe en dybere forståelse for, hvorfor kønnene er skævt fordelt på uddannelserne. Ud fra denne viden vil jeg komme med ansatser til, hvordan man kan arbejde med problematikken. Jeg anser ’opblødningen’ af det kønsskæve system som en langvarig proces, da diskurserne afspejler nogle grundlæggende antagelser om den menneskelige natur, som er historisk og kulturelt funderet i det danske samfund. Disse grundlæggende antagelser tager form som implicit bias, som bliver skjult for os, hvorfor det ifølge kulturteoretiker Edgar Schein kan være særlig vanskeligt at arbejde med en kulturændring (Schein, 1994). Jeg vurderer ligesom Warming et al., at problemet med kønsskævheden kan løses, hvis vi i samfundet griber ind og laver nogle fundamentale kulturelle ændringer – bl.a. gennem det talte og skrevne sprog. Som en socialkonstruktivist ville sige, så kan vi være med til at ændre vores fremtid ved måden, hvorpå vi tænker og taler om den. Diskurserne og sproget har altså magt, hvorfor det også er i sproget og kommunikationsfaget, hvor løsningen findes.

Ift. det andet spørgsmål vil jeg argumentere for, at kønsskævheden er en reel problematik, som vi bør kigge nærmere ind i, da det ses, at den enkeltes valgmuligheder bliver begrænset, og dermed spilder samfundet en masse ellers berettigede talenter. Derudover viser forskning også, at der findes en masse gevinster på individ- og samfundsmæssigt niveau ved at arbejde med at skabe mere mangfoldighed i forskellige organisatoriske sammenhænge (Brandt & Hildebrandt, 2003). Ud fra ovenstående argumentation mener jeg altså, at man kan og bør arbejde med kønsskævheden i uddannelsessystemet.

Bevidsthed før løsning

Antropolog Tinna C. Nielsen fortæller, at vi ikke udelukkende kan ændre stereotyperne ved at tale om dem. Hun peger på, at forskning om stereotyper kan være med til at forstærke dem yderligere (Lederne, 2016). Jeg har i den forbindelse også haft refleksioner om min egen rolle i forskningen, og om jeg i virkeligheden gør det til et større problem, end det egentlig er. Nielsen fortæller, at man i stedet skal sikre, at stereotyperne ikke blindt styrer mænd og kvinder (Lederne, 2016). For at sikre dette vil jeg argumentere for, at det er nødvendigt, at man gør noget af det usynlige mere synligt, hvilket har været formålet med artiklen. Vi skal her komme til en erkendelse af, at der er ligestillingsproblemer i det danske samfund – også i uddannelsessystemet. Der skal kreeres en bevidsthed om, at den danske kultur og det danske uddannelsessystem skaber bestemte stereotyper og myter, som videre kreerer hegemoniske diskurser, som markerer, at alt, der har med matematik og teknik at gøre, er maskulint mærket i vores kultur, mens alt ”det med mennesker” er feminint mærket. Det ses i analysen, at mange ofte har nogle bevidste forestillinger om, hvad mænd og kvinder kan. Disse forestillinger skal vi gøre op med, så kulturen ikke forbliver kønsopdelt, men derimod mere mangfoldig.

Jf. mit videnskabsteoretiske ståsted skal vi nå til en erkendelse af, at kvinder og mænd er både-og i stedet for enten/eller. Det skal altså handle om mennesket før kønnet, hvorfor de fremanalyserede hegemoniske diskurser skal manes i jorden. Moddiskurserne skal udfordre vores virkelighedsforståelse, så den ikke forbliver sort-hvid men mere nuanceret. Vi skal i samfundet og i uddannelsesinstitutionerne indøve og udøve nogle normkritiske metoder, hvor man i højere grad jf. Judith Butler skal turde at udfordre og udvide grænserne for, hvad der betragtes normalt og naturligt (Butler, 2010).

Hvis vi tager et historisk perspektiv, så er kulturændringer mulige over tid. Vi kan dog ikke læne os tilbage og håbe på, at problemet med kønsskævheden på uddannelserne løser sig selv i takt med den historiske og kulturelle udvikling. Hvis vi reelt ønsker at løse fremtidens udfordringer, er aktive handlinger små som store nødvendige. Ved at forsøge at adressere og mindske stereotyperne omkring piger og drenge i uddannelse, samt aflive myterne omkring køn og fag gennem moddiskurser, kan man gøre det lettere for mænd og kvinder at vinde terræn på områder, hvor de har været udsat for diskrimination. Dette er lukrativt for alle i samfundet, eftersom vi alle sammen ville kunne nyde godt

af, hvis vores valg i livet var lidt mindre påvirket af køn og konformitet og lidt mere af vores egen frie vilje og evner. Det ville ikke blot være etisk forsvarligt for alle uddannelsesinstitutionerne at intensivere arbejdet med problemstillingen. Det vil tillige være en god forretning, da mennesker, som bruger alle sider af sig selv, qua mangfoldighedstankegangen præsterer og trives bedre i organisatoriske sammenhænge (Brandt & Hildebrandt, 2003).

Konkrete initiativer

Indtil nu har udviklingsforslaget omhandlet meget idealistiske tanker, men hvordan oversætter vi disse til konkrete initiativer? Med afsæt i de fremanalyserede diskurser vil jeg i dette afsnit diskutere, hvad SDU som et eksempel på en uddannelsesinstitution kan gøre for, at studievalget bliver mere frit. Det er svært for den enkelte institution i samfundet at gøre noget ved problematikken alene, da jeg anser de diskursive tendenser som et større indgroet samfundsproblem. Dog vil jeg alligevel argumentere for, at det ikke kun er de store og omfattende kulturelle forandringer, som gør en forskel. Små ændringer i flere processer kan på længere sigt føre til anselige ændringer uden, at det behøver at føles omfattende (Chandler & Munday, 2011, s. 267). Overordnet omhandler det, hvordan SDU kan gøre kulturen på de kønsskæve uddannelser mere inkluderende frem for ekskluderende. Initiativerne er delt op i to overordnede strategier, da forskellige strategier appellerer til forskellige individer.

Indirekte strategi

Den indirekte strategi omhandler, at køn ikke italesættes direkte, men at der skal være fokus på mangfoldighed i f.eks. sammensætning af undervisere, valg af billeder, rollemodeller, kursusnavne, rusture og generelt i de narrativer, som udlægges om uddannelserne.

Markedsføring kan ændre traditionelle kønsbundne søgemønstre

Ift. tiltrækning af nye ansøgere på kønsskæve uddannelser, så kan markedsføring ændre traditionelle kønsbundne søgemønstre. På SDU's hjemmeside ser man, hvordan de hegemoniske diskurser også fikseres i billedmateriale. Matilde fra Maskinteknik siger bl.a., at hun ikke kan identificere sig med måden, som hendes uddannelse bliver markedsført på, og at det måske kan være en årsag til, at uddannelsen ikke tiltrækker særlig mange kvinder. Hun siger:

Kvinder og teknik er ligesom olie og vand

På maskiningeniør vælger de simpelthen en person, som arbejder på Kverneland, som laver traktorer og plove. [...] de vælger at køre en person ind, som står i arbejdstøj og sorte fingre [...]. De gør ikke meget for at udvide folks horisont (II, 27:20-27:45).

Udover at teknik bliver maskulint mærket i materialerne, så mener Mathilde heller ikke, at nuancerne ved uddannelsen bliver fremvist. Hun konkluderer med at sige, at det er en meget stereotypisk fremstilling af uddannelsen.

Ift. at skabe større kønsdiversitet i optag til universitet bør SDU anskue og undersøge de betydningspotentialer, som findes i de enkelte uddannelsers markedsføringsmaterialer. Det er disse, som potentielt kommende studerende møder, når de første gang stifter bekendtskab med et givent studie. En kortlægning af de mulige kønsbarrierer, som findes i rekrutteringsmaterialerne, kan være et sted at starte, da man her kunne arbejde med at eliminere kønsstereotyper både visuelt og tekstuel. Jf. Schein ville denne ændring kun ske på artefakt-niveau, hvilket ikke medfører en kulturændring i sig selv – men det er en begyndelse (Schein, 1994).

Rollemodellerne styrer

Det fremgår videre i interviewene, at rollemodeller har stor indflydelse på studievalg. Derfor vurderer jeg, at der skal rettes større opmærksomhed mod disse, når de kønsskæve uddannelser skal blødes op. Disse rollemodeller kan både bruges i rekrutterings- og fastholdelsesmæssige sammenhænge, og de kan sikre, at nutidige såvel fremtidige studerende kan føle sig mere hjemme på studiet og samtidig se muligheder ift. arbejdsmarkedet.

Ift. rekruttering er det vigtigt, at SDU som uddannelsesinstitution kontinuerligt også kan fremvise nogle rollemodeller, som minoritetskønnet kan spejle i. Dette møde med disse rollemodeller kan desuden være med til at mane nogle fordomme og stereotype opfattelser i jorden. Det er vigtigt, at disse rollemodeller er autentiske, og ikke superstjerner, da de gerne skal vise et opnåeligt frem for et uopnåeligt ideal. Videre kan det være lukrativt at se på, om det er muligt at ændre på sammensætningen af underviserne, da der ofte på kønsskæve uddannelser findes en skæv kønsbalance i undervisergruppen. I mange tilfælde kan det være vanskeligt at ændre i praksis, da der ses en kraftig skævvridning i antallet af mandlige og kvindelige forskere. Studerende kan dog i undervisningsregi

mangle rollemodeller af begge køn fra forskertoppen (Warming et al., 2020, s. 15). Dette kan i værste fald svække og forringe deres tilhørsforhold til det faglige miljø og skævvride opfattelsen af kønnenes kompetencer. I tilfælde, hvor det ikke er muligt at sikre kønsbalance i undervisergrupper, er det vigtigt, at institutionen drøfter, hvad det kan betyde for minoritetskønnet, og hvordan man på anden vis kan kompensere for det.

Skab inkluderende fagligt og socialt studiemiljø for at undgå frafald

Ved at skabe et inkluderende fagligt, såvel som socialt studiemiljø, kan institutionen i højere grad fastholde studerende på kønsskæve uddannelser. Det handler overordnet om at skulle bevæge sig væk fra assimilation og imod integration, hvor både majoritets- og minoritetskønnet tilpasser sig.

I interviewene er der enighed om, at det kan være nødvendigt at arbejde med fordomme, som kommer til udtryk gennem sprogbrug, både blandt studerende og undervisere. Gennem interviewene har jeg fået indblik i nogle eksempler på fordomme, som kommer til udtryk i uheldigt sprogbrug, hvilket er noget både kvinder og mænd mødes med, når de er minoriteten på en uddannelse. Begge køn bliver mødt med fordomme om, at de grundet deres køn automatisk må være dårligere til visse opgavetyper og områder. Ved svenske uddannelsesinstitutioner prøver de at håndtere lignende problematikker ved hjælp af en digital postkasse, hvor både studerende og ansatte kan indberette nedladende og uheldigt sprogbrug. Ydermere arbejder de svenske uddannelsesinstitutioner i introduktionsdagene for nye studerende med at øge bevidstheden om den rolle, som køn kan spille på uddannelsen - herunder studiemiljøet, forventningerne til undervisere og omgangstonen med medstuderende. Ifm. rusture kan man ligeledes have fokus på, om aktiviteterne heri kan virke ekskluderende (Warming et al., 2020, s. 34).

En måde hvorpå man kan arbejde med at skabe et mere inkluderende læringsmiljø er ved at have fokus på, om studiet opleves relevant for begge køn. Her kan man eventuelt give kurserne nye navne og ændre kursusindholdet, så de appellerer mere bredt. En forskningsartikel fra IT-Universitetet i København anbefaler bl.a., at man skal ændre temaet af IT-undervisningen fra noget, der handler om ting til noget, der handler om mennesker, da det vil appellere mere til kvinder. Mændene har ikke en præference hertil, hvorfor der er argument for at ændre temaet (Christensen et al., 2021).

Direkte strategi

Den mere direkte strategi omhandler, at køn italesættes direkte i form af udvikling af særarrangementer og grupper, hvor minoritetskønnet kan føle, at de kan høre og allerede hører til på uddannelsen.

Særarrangementer og grupper

Den direkte strategi bliver en måde, hvorpå SDU alene og i samspil med andre uddannelsesinstitutioner kan aktivere det fravalg, som mange unge individer gør sig, når de i høj grad navigerer deres studievalg efter køn. En måde, hvorpå man kan arbejde med den direkte strategi, er ved at give studerende kendskab til grupper eller fællesskaber, som de kan spejle sig i. Et eksempel på en gruppe er Danmarks IT-landshold, som interesseorganisationen Technology Denmark har stiftet, hvor det er muligt at møde og se talentfulde kvinder, som klarer sig godt og stortrives på IT-uddannelserne (Technology Denmark, u.d.). Ydermere kan særarrangementer som f.eks. Girls Day in Science også være med til, at kommende ansøgere kan udforske forskellige fag (Girls' Day in Science, u.d.). Der findes allerede gode initiativer på SDU, og institutionen opretter selv initiativer, og tilmed engagerer de sig også i flere initiativer lavet af interessereorganisationer. SDU Gender Equality Team er bl.a. sat i verden for at arbejde med at undgå stereotyper i rekrutteringsprocesser og beslutningsprocesser samt for at etablere et solidt datagrundlag om ligestillingsdata på SDU – dog med et stort fokus på ansattes forhold (SDU, u.d.).

De ovennævnte initiativer er ikke universelløsninger, men værd at sætte større fokus på for at komme kønsskævheden til livs. Problematikken er altså ikke noget, som kan løses med en enkeltstående artikel eller flere, men ved hele tiden at arbejde med problematikken. Ambitionen for fremtiden er, at ligestilling skal blive en naturlig del af hverdagen på universitetet, gymnasierne og folkeskolerne, og det er i nutiden, at vi skal påvirke fremtiden. Til sidst vil jeg gerne slå fast, at det ikke handler om at vælge piger og kvinder på bekostning af drenge og mænd. Det handler om at appellere til alle uanset køn.

Konklusion

Min situationelle dialektiske diskursanalyse viser, at mænd og kvinder oplever, at de på grund af deres køn mødes med krav og forventninger, som placerer dem snævre bokse og kategorier, som tvinger dem til at gå på kompromis med sig selv.

I analysen ses det, at der i uddannelsesregi tales meget forskelligt om mænd og kvinder, og hvad de evne- og talentmæssigt kan bidrage med. Den hegemoniske diskurs omkring den dovne dreng, som ikke vil uddannelse, kan være et sagsforhold til, at der ikke er flere mænd i de øvre uddannelseslag. Her dominerer kvinder nemlig. Diskursen, som bliver brugt om kvindekønnet, er dog med til at problematisere deres position i samfundet, eftersom det bliver gjort til et problem, at de opfylder og mestrer fagenes læringsmål. Jeg vurderer, at kønnet bliver gjort til problemet, og at det er den udbredte binære kønsforståelse, som spænder ben for løsninger på området med det kønsskæve uddannelsessystem, da mennesker automatisk tænker i meget kønnsstereotype termer. I forlængelse heraf skabes der qua historien og kulturen mytiske koblinger mellem køn og bestemte fag. Der skabes hegemoniske diskurser om, at de tekniske hårde fag er for mænd, og de mere menneskelige fag er for kvinder. Ydermere er der en diskurs om, at mænd er klogere end kvinder, hvilket er paradoksalt og problematisk. Det bidrager til en opfattelse af, at kvinder ikke tror, at de kan de tekniske fag. For mændene er det et spørgsmål om status, når de fravælger uddannelser, som er feminint mærket. Det ses tydeligt, at disse diskurser er magtfulde og influerer og ensretter studievalg i Danmark efter køn, og det skaber bl.a. ekskluderende kulturer på de kønsskæve uddannelser.

Jf. Richard Jenkins handler folk i høj grad konformt og navigerer efter køn. Det er dybt problematisk, at kønnsstereotyper og myter afskærer studerende fra at udnytte hele paletten af deres kompetencer. Jeg mener, at kvinder og mænd og alle kønsidentiteter derimellem ikke er hverken-eller, men både-og, og mænd kan lige såvel dyrke 'bløde' kompetencer, som kvinder kan de 'hårde' og blande på kryds og tværs. Kvinder og de hårde tekniske fag skal ikke betragtes som olie og vand og ej heller skal mænd og de bløde fag som ild og vand. Jeg argumenterer for, at der skal gøres op med den binære kønsforståelse; Kvinder er ikke fra Venus, og mænd er ikke fra Mars. Ift. studievalg er det de individuelle talenter, der bør dyrkes og udnyttes, ikke den forestillede forskel mellem mænd og kvinder.

Kvinder og teknik er ligesom olie og vand

Med denne idealistiske forståelse, som er inspireret af Judith Butler, har jeg efterfølgende set på, hvordan uddannelsesinstitutioner her særligt SDU som selvstændig uddannelsesinstitution kan være med til at udjævne kønsforskellene på kønsskæve uddannelser. Overordnet handler det om at kreere kulturer, som er mere inkluderende og undgå, at uddannelser udleder kønsstereotypiske narrativer. Målet er at udvikle flere målrettede indsatser for at fastholde og tiltrække minoritetskønnet på uddannelserne for derved at øge mulighederne for mere mangfoldighed og diversitet. Jeg opstiller indirekte og direkte strategier som bud på, hvordan SDU kan arbejde med problematikken. Den indirekte strategi har fokus på SDU's egen bias og praksis, idet køn ikke italesættes direkte, men der er fokus på mangfoldighed i f.eks. sammensætning af undervisere, valg af billeder og ord i markedsføringsmaterialer, rollemodeller, kursusnavne og rusture mv. I den direkte strategi omtales køn direkte, og der er fokus på udvikling af særarrangementer og grupper, hvor minoritetskønnet kan føle, at de kan høre og allerede hører til på uddannelsen.

Det går altså ud på, at uddannelsesinstitutioner skal indse, at de som institution kan være med til at opretholde det kønsskæve system, men også nedbryde det ved at evne og turde at vende blikket indad og udfordre de hegemoniske diskurser bygget på den binære kønsforståelse og på den måde udvide grænserne for, hvad der opfattes som et 'normalt' og 'naturligt' studievalg.

Bibliografi

- Acker, J. (jun. 1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. *Gender and Society*, s. 139-158.
- Andersen, T. H., & Holsting, A. E. (2015). *Teksten i grammatikken*. Viborg: Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag.
- Ashcraft, K. L. (2013). The Glass Slipper: "Incorporating" Occupational Identity in Management Studies. *The Academy of Management Review* vol. 38 , s. 6-31.
- Bang, J. C., & Døør, J. (2007). *Language, Ecology and Society – A Dialectical Approach*. London/ New York: Continuum.
- Baarts, C. (2015). Autoetnografi. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder* (s. 169-180). Hans Reitzels Forlag.
- Bian, L., Leslie, S.-J., & Cimpian, A. (jan. 2017). Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interests. *Science*, s. 389-391.
- Boeriis, M. (2009). *Ph.d.-afhandling: Multimodal Socialsemiotik & Levende Billeder*. Odense: Syddansk Universitet.
- Bradley, K., & Charles, M. (jan 2009). Indulging Our Gendered Selves? Sex Segregation by Field of Study in 44 Countries. *American Journal of Sociology*, s. 924-976.
- Brandi, S., & Hildebrandt, S. (2003). *Mangfoldighedsledelse - om mangfoldighed i virksomheds- og samfundsperspektiv*. København: Børsen.
- Brown, C. S., & Leaper, C. (okt. 2014). Sexism in Schools. *Advances in Child Development and Behavior* vol. 47, s. 189-223.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Butler, J. (1999). *Gender Trouble*. New York: Routledge.
- Butler, J. (2010). *Kønsballade: Feminisme og subversionen af identitet*. Forlaget THP.
- Chandler, D., & Munday, R. (2011). *A Dictionary of Media and Communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Christensen, I. M., Marcher, M. H., Grabarczyk, P., Graversen, T., & Brabrand, C. (aug. 2021). Computing Educational Activities Involving People Rather Than Things Appeal More to Women (Recruitment Perspective). *ICER 2021: Proceedings of the 17th ACM Conference on International Computing Education Research*, s. 127–144.
- Dakwar, J. R., Lorentzen, A.-C. R., & Smedegaard, F. (mar. 2017). Ni antagelser om Situationel Dialektisk Videnskabsteori. *Det Ny Merino* nr. 15

- Dakwar, J. R., Lorentzen, A.-C. R., & Smedegaard, F. (sep. 2018). Muligheders umuligheder og umuligheders muligheder i Situationel Dialektisk Diskursanalyse. *Det Ny Merino nr. 29*.
- Danmarks Statistik. (28. apr. 2020). *Store kønsforskelle på videregående uddannelser*. Hentet fra Danmarks Statistik: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=30646>
- Danske Universiteter. (2020). *VIDEN SKABER DANMARK: Fælles ambitioner for de danske universiteters rolle i samfundet*. Danske Universiteter.
- Den Danske Ordbog. (9. nov. 2021a). *12-talspige*. Hentet fra Den Danske Ordbog: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=12-talspige>
- Den Danske Ordbog. (9. nov. 2021b). *Bøvet*. Hentet fra Den Danske Ordbog: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=b%C3%B8vet>
- Den Danske Ordbog. (15. dec 2021c). *Hønsegård*. Hentet fra Den Danske Ordbog: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=h%C3%B8nseg%C3%A5rd>
- Den Danske Ordbog. (21. nov. 2021d). *mandehørm*. Hentet fra Den Danske Ordbog: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=mandeh%C3%B8rm>
- Den Danske Ordbog. (9. nov. 2021e). *Nørd*. Hentet fra Den Danske Ordbog: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=n%C3%B8rd>
- EIGE. (21. nov. 2021). *Gender Statistics Database*. Hentet fra European Institute for Gender Equality: <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs>
- Friis, R. (4. aug. 2020). *Kønsfordelingen på de videregående uddannelser er pilskæv. Det er et stort samfundsproblem*. Hentet fra Uniavisen: <https://uniavisen.dk/koensfordelingen-paa-de-videregaaende-uddannelser-er-pilskaev-det-er-et-stort-samfundsproblem/>
- Frome, P. M., Alfeld, C., Eccles, J. S., & Barber, B. L. (aug. 2006). Why Don't They Want a Male-Dominated Job? An Investigation of Young Women Who Changed Their Occupational Aspirations. *Educational Research and Evaluation*, s. 359-372.
- Girls' Day in Science. (u.d.). *Girls' Day in Science*. Hentet fra Naturvidenskabenshus: <https://www.nvhus.dk/undervisning/girls-day-in-science/>
- Goble, P., & Pahlke, E. (2015). *Gender and Education*. Amsterdam: Elsevier Ltd.
- Gray, J. (1992). *Men are from Mars, women are from Venus: a practical guide for improving communication and getting what you want in your relationships*. New York, NY: HarperCollins.

- Haikier, B. (2015). Fokusgrupper. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder* (s. 137-151). Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, K. R., & Blom, J. N. (2017). 12-talspigerne i medierne. *MedieKultur*, s. 102-129.
- Hasse, C. (2011). *Kulturanalyse i organisationer*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Højgaard, L., & Søndergaard, D. M. (2015). Multimodale konstitueringsprocesser i empirisk forskning. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder* (s. 349-372). Hans Reitzels Forlag.
- Hutters, C., & Brown, R. (2011). *Hvor blev drengene af?* Forfatterne og Center for Ungdomsforskning.
- Jenkins, R. (2008). *Social identity*. Routledge.
- Kragh, S. U., & Nørgaard, J. L. (2009). Interkulturel kommunikation. I J. Helder, & J. L. Nørgaard, *Kommunikationsteori: En grundbog* (s. 519-550). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kristiansen, S. (2015). Kvalitative analyseredskaber. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder* (s. 481-496). Hans Reitzels Forlag.
- Lederne. (1. okt. 2016). *Traef de rigtige beslutninger*. Hentet fra Lederne: <https://www.lederne.dk/ledelse-i-dag/ny-viden/2016/ledelse-i-dag-oktober-november-2016/traef-de-rigtige-beslutninger>
- LGBT+. (6. dec 2021). *KØNSIDENTITETER OG KØNSFORSTÅELSER*. Hentet fra LGBT+: <https://lgbt.dk/ordbog/koensidentiteter-og-koensforstaaelser/>
- Ligestillingsudvalget. (2017). *Rapport fra Udvalget om ligestilling dagtilbud i uddannelse*. Undervisningsministeriet.
- Lindø, A. (2002). *Samtalen som livsform – et bidrag til dialoganalysen*. Århus N: Forlaget Klim.
- Lytton, H., & Romney, D. M. (1991). Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, s. 267–296.
- Maccoby, E. E. (1998). *The two sexes: Growing up apart, coming together*. Belknap Press/Harvard University Press.
- Merriam-Webster. (9. nov. 2021). *Slacker*. Hentet fra Merriam-Webster: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/slacker>
- Morgan, G. (2006). *Images of Organization*. London: SAGE.
- Muhr, S. L. (2019). *Ledelse af køn*. Danmark: Djøf forlag.
- Phillips, L. (2015). Diskursanalyse. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder* (s. 297-319). Hans Reitzels Forlag.

- Plante, I., Theoret, M., & Favreau, O. E. (jul. 2009). Student gender stereotypes: contrasting the perceived maleness and femaleness of mathematics and language. *Educational Psychology*, s. 385-405.
- Sandberg, S. (2015). *Lean In - Women, Work, and the Will to Lead*. New York: Ebury Publishing.
- Schein, E. H. (1994). *Organisationskultur og ledelse*. København: Forlaget Valmuen.
- Schultz, M. (2000). Et symbolistisk perspektiv. I M. Schultz, *Kultur i organisationer* (s. 69-86). København: Handelshøjskolens Forlag.
- SDU. (u.d.). *SDU's Gender Equality Team*. Hentet fra SDU:
https://www.sdu.dk/en/om_sdu/sdus_profil/gender_equality/get
- Solsø, K., & Thorup, P. (2015). *Ledelse i kompleksitet - En introduktion til Ralph Staceys teori om organisation og ledelse*. Dansk Psykologisk Forlag A/S.
- Spencer, S. J., Steele, C. M., & Quinn, D. M. (jan. 1999). Stereotype Threat and Women's Math Performance. *Journal of Experimental Social Psychology*, s. 4-28.
- Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2015). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I L. Tanggaard, & S. Brinkmann, *Kvalitative metoder* (s. 29-53). Hans Reitzels Forlag.
- Technology Denmark. (u.d.). *IT LANDSHOLDET*. Hentet fra Technology Denmark:
<https://technologydenmark.dk/2021/01/08/it-landshold-skal-vise-vejen-for-endnu-flere-kvinder-i-tech/>
- Thorhauge, C. (26. aug. 2016). *NORDISKE KVINDER UNDGÅR TEKNIKKEN*. Hentet fra SAMDATA MAGASINET: <https://magasin.samdata.dk/nordiske-kvinder-undgaar-teknikken/>
- Warming, R., Frydensberg, P., Kyhn, M., Dresager, E. M., & Larsen, D. S. (2020). *Et vidensprojekt: Hvor kønt ser det ud?* København: Danmarks Akkrediteringsinstitution.